

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

In dit nummer:

KERKELIJK LEVEN 1132

G.J. van Middelkoop

De kerk op de stroom van de tijd

MEDITATIEF 1137

J.A. Schelling

Bedroevend

WANDELEN
MET GOD 1138

O.W. Bouwsma

Pinksteren

UIT ALLE VOLKEN 1139

W.M. Bakker

Beliidenis

ACHTERGRONDEN 1140

A.N. Hendriks

Het werk van de Geest als

Parakleet

KERKGESCHIEDENIS 1144

H. Veldman

Twee inspirerende Pietisten (3)

SAMENLEVING 1149

A.J. Verbrugh

Vrijheid, verantwoordelijkheid
en bestemming van de burger

LIED VAN DE WEEK 1153

J. Smelik. Lied 328 Here Jezus,

om Uw Woord

en verder...

Meeglezen

KERKELIJK LEVEN / G.J. van Middelkoop

DE KERK OP DE STROOM VAN DE TIJD

De kerk leeft in de eindtijd. Haar opdracht is te blijven bij waf haar geleerd is. Dat betoogde dr P. van Gulp op de jaarvergadering van Reformanda op 15 april. Zijn toespraak werd gepubliceerd op 19 en 26 april. Vandaag wil ik daar aandacht aan geven. Hoe ziet ds Van Gulp de dingen? Bekijkt hij ze door de juiste bril? Ik wil daar graag enige opmerkingen over maken, Hoe gaan wij om met de vragen en tegenstellingen vandaag? Dreigt er een zekere radicalisering te groeien? Moeten wij ons niet allemaal inspannen om, zonder iets toe te dekken, de dingen in de juiste proporties te blijven zien?

Saamhorigheid ondanks verschillen

Om te beginnen wil ik nadrukkelijk zeggen, dat ik niet negatief sta tegenover Reformanda. Ik begrijp meestal heel goed, wat de schrijvers in het blad drijft en voel vaak mee met wat gesteld wordt, al zou ik het zelf niet zo formuleren en het niet zo zwaar aanzetten. Ook als ik niet kan delen wat ik in het blad lees, vind ik meestal dat het ingenomen standpunt aandacht en

overweging waard is. Ik denk dat je de dingen moet beoordelen op hun eigen waarde en niet op de vraag of ze door velen of weinigen ze worden gezien. En als je praat met broeders en zusters die denken zoals in Reformanda wordt geschreven, kan het soms wel eens moeilijk zijn elkaar goed te begrijpen en te bereiken. Maar veel overheersender dan dit gevoel is het besef, dat we ondanks die verschillen hij elkaar behoren en ten diepste één zijn in het

geloof. Soms zijn er misverstanden, soms verschillen van inzicht of taxatie. Toch blijkt er ook alle reden om elkaar te blijven vertrouwen. En zo samen te zoeken naar de wil van de HERE voor deze tijd.

Incident of symptoom?

In zijn toespraak wilde ds Van Gulp de achtergronden van de besluiten van Leusden behandelen. En daarbij de ontwikkelingen binnen de kerken, 'waarover we telkens weer allerlei berichten horen en lezen.' Hebben we daarin te maken met iets wat toevallig gebeurt, zijn dat incidenten? Of hebben we te maken met symptomen en vormt het met elkaar één patroon? En zo

KERNREDACTIE:

DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP,
DRS. A.L. Th. DE BRUIJNE.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DR. E.H. DE BOER, DRS. B. BOS,
DRS. I.D. HAARSTMA, DRS. P. HOUTMAN,
PROF. DR. B. KAMPHUIS,
DRS. B. LUITEN, DRS. K. DE VRIES.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, J.M. DE JONG,
DRS. A.S. VAN DER LUGT,
DR. J. SMELIK, DRS. H. VELDMAN

REDACTIE-ASSISTENT:

H. PRINS, Dr. Damstraat 174.8262 GJ Kampen. Tel. (038) 3310886.

Alle stukken **bestemd** voor de Redactie **aan:**
De Reformatie. Postbus 24, 8260 AA Kampen.

UITGEVER:

Print Media, bv, Bedum. Technische Realisatie: Scholma Druk bv, Bedum.

ADMINISTRATIE EN ADVERTENTIES:

Scholma Druk, **postbus** 7.9780 AA Bedum.
Telefoon: 050 - 3013636. Fax: 050 - 3012732
(o.v.v. Reformatie).

E-mail: reformatie@scholma.nl
Aanlevering advertenties in overleg.
ING Bank: 66.30.92.620

ABONNEMENT:

f 92,50 per jaar. Studenten f 77,- per jaar
(binnenland), f 179,- per jaar (buitenland,
zeepost). Opzegging dient 1 maand voor
het verstrijken van het lopende jaar te
geschieden

Losse nummers f 2,50 (incl. Porto).

De Reformatie is op **cassette** verkrijgbaar bij de Stichting Bralectah.
Tel. (0521) 515946.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,95 per mm. **Contracttarief op aanvraag.**

Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is **het** niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.

ISSN 0185-5191

ja, moeten we dat positief duiden als een proces, waardoor de kerk de moderne wereld tracht te bereiken met het evangelie?

Moeten we in deze moderne tijd heel anders naar de wereld toegegaan om de boodschap daar te doen landen? En zo de kloof te overbruggen? Is het **daá**rom, dat er in de kerk heel wat moet veranderen?

Ds Van Gulp ziet de dingen ook als symptomen, maar niet van iets positiefs. Ze wijzen op een ziekte. Welke ziekte is dat?

Autonomie en eigenzinnigheid

Om dat vast te stellen, moeten we niet luisteren naar de sociologie, maar naar het Woord van de HERE. Hij laat Paulus schrijven aan Timotheus over de situatie van de laatste dagen (2 Tim. 3). De mensen zijn dan zelfzuchtig, liefhebbers van zichzelf. De oerzonde van de mens was dat hij de dingen zelf wilde uitmaken, autonoom wilde zijn. Dat werkt vandaag alleen maar sterker door: wie vuil is moet nog vuiler worden, wie onrecht doet moet nog meer onrecht doen (Op. 22:11). Het gaat dan over mensen, die Paulus ontmoet binnen de kerk. Hier worden valse profeten aangewezen binnen de kerk. Zij *profeteren uit hun eigen hart*. 'Er zijn mensen in de kerk, zo lezen we, die telkens weer wat nieuws willen, zoals ze dat zelf uitdenken en graag willen. Immers, ze verdragen de gezonde leer niet.'

Ontwikkelingen in de kerk

De secularisatie gaat de kerk niet voorbij. We mogen de ogen niet sluiten voor oprecht geloof en godvrezende levenswandel. Maar daarnaast zijn er verontrustende symptomen:

* In de eerste plaats rond *de prediking*. Betwist wordt, dat zij centraal staat in de ere-

dienst. Daardoor wordt anders gedacht over de liturgie en dat leidt tot allerlei vernieuwingen.

De prediking wordt niet meer gezien als de ambtelijke heerautendienst voor de komende Koning. De **hó**order moet meer in beeld komen, waarom preekvoorbereidingsgroepen worden ingesteld.

Verbondsmatige en heilshistorische prediking zijn schaars geworden.

- * In de tweede plaats rond *de kerk*. Er wordt steeds meer kritisch gesproken over het verleden van de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken. Naspreken van de schriftuurlijke heilijden inzake de kerk wordt bekrompen geacht. Ook meer algemeen wordt soms negatief gesproken over de leer en de heilijden van de kerk. Er wordt te makkelijk omgegaan met de grenzen van de kerk, zowel in samenwerking als in samengaan met andere kerkformaties.
- * De betekenis van *het verbond* voor het leven wordt nauwelijks onderkend. We staan open voor evangelische invloeden. Er is een religieus consumptisme dat eerder vraagt: *wal heb ik eraan?* dan: *hoe mag ik de HERE dienen?*
- * Zorgpunten op *ethisch* gebied zijn de benadering van de homoseksuele praktijk, de zondagsviering, de huwelijkspraktijk en het materialisme. Dat is in grote trekken de ontwikkeling in de kerken.

Synodebesluiten

De besluiten van de synode van Leusden weerspiegelen deze ontwikkeling.

* Inzake de zondag werd niet vastgehouden aan een goddelijk gebod, maar groen licht gegeven voor een menselijke opvatting.

* Een preeklezend gemeentelid mag de zegen uitspreken: dat holt de ambtelijke dienst van de dienaar des Woords verder uit.

Er mag onder bepaalde voorwaarden plaatselijk ccij gezamenlijke kerkdienst gehouden worden met een Nederlands Gereformeerde Kerk, hoewel we landelijk niet kunnen samenspreken.

* We erkennen als zusterkerk een kerkgemeenschap in het buitenland, die niet naar de Schrift handelt in de bewaking van de toegang tot de kansel en tot het Avondmaal, waarmee we dit tot middelmatige zaken maken.

* Bij hoogtijdagen van het Koninklijk Huis laten we ons vertegenwoordigen in diensten van kerken waarmee we geen kerkelijke contacten hebben.

* Legerpi-cdikanten mogen in bepaalde omstandigheden in tuimerc kring Avondmaal vieren.

* In bijzondere diensten mag de Groot Nieuws Bijbel gebruikt worden. De kerken blijven meewerken aan de Nieuwe Rijbelvertaling, samen met Rooms en vrijzinnigen. In veel gevallen was er bij de besluitvorming op de synode sprake van een compromis.

Onderliggende kwaal

Wat zit er achter heel deze verontrustende ontwikkeling? Dat de mensen zelf willen bepalen welke weg zij willen gaan. Door de evangelische invloed komt de vrome mens in het middelpunt te staan. Die heeft aan de gereformeerde erfenis blijkbaar niet meer voldoende en haalt nieuwe leraars van ver weg. De eerste liefde van de Vrijmaking is aan het verdwijnen. Na de Vrijmaking, bloeide de gehoorzaamheid aan de HERE hierin, dat we het

als onze roeping zagen, de reformatie te laten doorwerken in het hele leven, tengevolge waarvan gereformeerde organisaties zijn opgericht. Vandaag zit de kloof tussen kerk en wereld ons dwars. We spreken over dialoog met de wereld en interactie met buitenstaanders. Maar dat verduistert het zicht op de roeping van de kerk in de eindtijd: getuigen en oproepen tot bekering.

Blijven bij wat ons geleerd is

Daarvoor moeten we blijven IN de leer, die als een bescherming om ons heen zit. We moeten dan ook niet berusten in verschil van opvatting. En niet kiezen voor een poldermodel, waarin we achter de schermen compromissen uitwerken. Niet terugvallen of afwijken van wat we al verkregen hebben. Maar in datzelfde spoor verder.

Kunnen we al deze ontwikkelingen dan keren? Als de fundamenten vernield worden - wut kan de rechtvaardige dan doen? In je plaatselijke kerk kun je wel eens het gevoel hebben van Elia en denken dat je nog maar alleen bent overgebleven. Maar de HERE laat zijn getal overblijven: zeventuizend, een klein getal, maar wel een rol getal.

Bedreigd gewas

Tot zover onze weergave van de toespraak van ds Van Gorp. Een toespraak met een ernstige boodschap. Een toespraak die soms instemming, maar vaker grote bezwaren oproept. En die zowel om de spreker als om de hoorders en lezers om een reactie vraagt.

Er gebeurt heel wat in de kerken. Sommige dingen halen de krant, veel andere dingen spelen in de dag der kleine dingen in de plaatselijke gemeente en in het leven van de individuele gelovi-

gen. Terecht wijst ds Van Gorp op het vele positieve, opvallend of onopvallend, wat de krant niet haalt en de aandacht niet trekt - beide mijns inziens ten onrechte. Toch mogen we in dat gewone positieve gereformeerde leven - niet om hoog van op te geven, maar ook niet gering te schatten in deze duistere wereld - het werk zien van de Heilige Geest. Wij werken in de wijngaard, Hij doet vruchten groeien en rijpen. Boer en tuinder weten, dat gewassen door ziekte aangetast worden en dat de oogst niet altijd honderdvoudig is. Ook vandaag wordt het zaaisel bedreigd en door ziekten aangetast en in de groei belemmerd. Ik zeg: ook vandaag, want vroegere tijden waren misschien wel anders, maar ook toen waren er bedreigingen en ziekten. Zal het voor de jongste dag anders zijn? Dat neemt niet weg, dat we er goed aan doen een scherp oog te ontwikkelen voor wat vandaag de gevaren zijn. En daarbij zoeken naar de rode draad, als die er is. Naar de wortels, om de bestrijding en de preventie dáár aan te pakken. Daarin ben ik het hartelijk eens met ds Van Gorp.

Nuchterheid en dingen recht doen

De vraag is dan echter: wat zie je als bedreigingen en wat denk je dat de wortel is? Veranderingen en ontwikkelingen zijn toch niet zonder meer iets negatiefs, verlies en achteruitgang? Als we 'telkens weer allerlei berichten horen en lezen', moeten we toch nuchter blijven en de dingen op hun juiste waarde taxeren! En ze in de goede proporties blijven zien? Een opmerking hier is van zwaarder kaliber dan een gedachte daar. Een suggestie om dingen anders aan te pakken betekent minder, dan een niet zo overtuigende kerkelijke beslissing. Wie alles even zwaar neemt,

loopt gevaar krampachtig te reageren. Hij doet daarin de zaken geen recht en zijn geloofsblijheid wordt onnodig aangetaast.

Is er dan geen reden tot zorg? Zeker wel. De dingen die ds Van Gulp noemt onder 'ontwikkelingen in de kerk' vragen stuk voor stuk goede aandacht. Daarbij is het wel van belang dat we goed nagaan, wat iemand wel en wat hij niet wil, als hij pleit voor een andere benadering. (Dat moet overigens de voorstander van verandering natuurlijk ook goed weten en duidelijk maken). Pas daarna kunnen we een goed oordeel geven, een oordeel dat zonnig profetisch en scherp kan zijn.

Vertrouwen en versterken

Daarbij lijkt het mij ook van groot belang, dat we bij verschil van inzicht of taxatie goed blijven beseffen, dat we hij elkaar behoren omdat we ten diepste één zijn in het geloof. Dat is geen theoretische stellingname; in verschillende praktische situaties blijkt, dat je op dieper niveau elkaar goed kunt aanspreken en met elkaar echt verbonden bent. Deze *saamhorigheid-ondanks-verschillen* vraagt er dan ook om, dat je elkaar zo lang mogelijk blijft vertrouwen. Op basis daarvan kun je de ander ook aanspreken en bevragen. Trachten hem te overtuigen en een appél op hem doen.

Daarvoor is het te meer reden als je de opvatting en opstelling van de ander niet ziet als een bewust en overtuigd de verkeerde kant opgaan. Een vraag kan betekenen dat iemand iets wil losmaken, wat onder ons hoort vast te staan en te blijven staan. Een vraag betekent in het algemene klimaat van vandaag veel vaker *onzekerheid of twijfel*. Dat is ernstig genoeg; we zouden toch beter moeten weten? We

hebben toch ingestemd met onze gereformeerde belijdenis, toen we ja zeiden tegen God? Waarom dan zoveel ontvankelijkheid voor wat aan komt waaien?

Waarom moeten we met elkaar steeds weer terug naar het ARC? Dat hoorde toch niet zo te zijn? Nee, dat hoorde niet, niet zo min als het voor de gelovigen behoorde aan wie de *Hebreeën-brief* geschreven werd. Eigenlijk zouden zij leermeester moeten zijn, maar ze hebben weer onderdicht nodig in de eerste *begin*sen van Gods boodschap. Ze hebben behoefte aan melk in plaats van aan vast voedsel. Dat betekent: ze dreigen achterop te raken in het leven met de HERE (Hebr. 5:12-14).

Als we die onzekerheid tegenkomen, onzekerheid in overtuiging en onzekerheid over hoe te handelen, moeten we niet reageren met veroordelen en afwijzen, maar met opbouwen en versterken. Stevig vasthouden aan wat we hopen en belijden. Op elkaar acht geven en elkaar aanvurci tot liefde en goede daden (Hebr. 10:23 en 24). Zodat niemand 'verachtert van de genade', wat kreupel is weer geneest en we weer samen verder kunnen lopen op het goede pad (Hebr. 12:12-15). Zelf als het erger is en iemand verkeerde slappen zet, wordt ons gevraagd hem weer op het rechte pad te brengen in een geest van zachtmoeidigheid. Ook wijzelf zouden wel eens in verleiding kunnen komen. Als we door Gods Geest geleid worden, helpen we de ander zijn last te dragen (Gal. 6:1-2).

Onacceptabel

Ds Van Gulp wijst op een aantal ontwikkelingen in de kerk, die hij ongenueanceerd als zorgelijke en verontrustende symptomen ziet. Hij heeft moeite met een aantal synodebesluiten, die hoe

verschillend van gewicht ook, aangeven dat het verkeerd gaat. Wat is voor hem de wortel van de zwakke en zieke plekken in het kerkelijk leven vandaag? Dat de mensen zelf willen bepalen welke weg zij willen gaan. Hij heeft het over valse profeten binnen de kerk, die profeteren uit hun eigen hart. Dat gaat heel ver. Te ver, naar mijn mening. Met ds Van Gulp ben ik het eens, dat we in een klimaat leven waarin de mens nog sterker in het middelpunt komt te staan dan al tijden het geval was. Wij zijn er ook nog! is een gevoel dat zich de laatste halve eeuw heel breed heeft gemaakt, ook bij mensen die nog wel wilden blijven geloven. En als het in de wereld regent, druppelt het in de kerk: wij zijn niet immuun voor de tendensen in de cultuur om ons heen, die immers ook onze cultuur is, de sfeer waarin we leven. Voor beïnvloeding daarvoor moeten we sterk op onze hoede zijn en elkaar ook waarschuwen, zo nodig vermanen. Er is dan ook niet, mis mee om de vraag te stellen of mogelijk ook een verkeerde invloed van deze cultuur ons parten speelt, wanneer we dingen vandaag anders benaderen in de kerken en als we op een synode beslissingen nemen zoals we die namen. Maar het stellen van die vraag is wel heel iets anders dan het vellen van een oordeel zoals ds Van Gulp dat deed. Een oordeel dat mij zakelijk niet terecht lijkt en in de broederkring niet acceptabel.

Het lijkt me ook beslist niet juist de veranderingen in de kerk te verklaren uit het streven de moderne wereld te bereiken en zo de kloof tussen kerk en wereld te overbruggen. Wijzigingen in de liturgie worden veeleer bepleit met de bedoeling de eredienst mooier te maken voor de HERE en moeten dan ook daaraan worden gemeten. En als

sommigen spreken over het overbruggen van een kloof, gaat het eerder om de kloof die de kerkganger in zichzelf ervaart dan die tussen de kerk en de ongelovige wereld.

Gereformeerd blijven

We moeten blijven bij de gereformeerde leer, zegt ds Van Gulp. Woord, kerk en verbond moeten ook vandaag en morgen hoog genoteerd staan in onze geloofsaandacht en in onze geloofspraktijk. Hartelijk mee eens. Wij kunnen vandaag veel zwakheid en veel zorgelijks zien. De kerk wordt inderdaad door dwalingen omgeven, verscheurd, uiteengerukt. We moeten negatieve ontwikkelingen aanpakken. We moeten synodebesluiten goed toetsen. Maar we moeten elkaar ook vasthouden zolang dit kan. Vertrouwen geven. Elkaar opscherpen en vermanen. Niet innerlijk al afscheid nemen van de ander, met de gedachte dat hij een valse profeet is en jij een overgebleven Elia. Ook daarin komt uit dat we gereformeerd willen zijn en blijven. Staan we ook daarin naast elkaar?

De tijden veranderen en wij met hen?

Ik wil dit artikel graag positief eindigen. Hoe moeten we ons opstellen in de vragen en tegenstellingen van vandaag? Ik zoek het antwoord in de volgende richting en wil daarvoor een beeld gebruiken: dat van *het schip van de kerk dat vaart op de rivier van de tijd*:

De rivier van de tijd stroomt verder en het landschap verandert. Het schip van de kerk vaart vandaag langs een traject met zandbanken, ondiepten en stroomversnellingen. Ons levensklimaat verandert, ons gezichtsveld wordt wijder, ons perspectief wij-

zigt en we zien de dingen in een ander licht. We hebben de neiging minder defensief en minder antithetisch in het leven te staan; we neigen meer tot aanvaarding en openheid. Net als in de jaren twintig komen we als gereformeerde gelovigen voor de vraag te staan wat onze woorden waard zijn en wat onze opstelling in de nieuwe omstandigheden moet zijn. Dat lijkt tot onzekerheid en impasses te leiden.

Je belijdt je geloof niet tijdloos en los van de omstandigheden, zei K. Schilder, maar in verband met de tijd waarin je leeft en de plaats waar je staat. Dat kan erom vragen, dat je andere woorden en andere vormen zoekt om het wezenlijke van je geloof uit te drukken. En omdat het Woord van God zo rijk is dat ons beattingsvermogen voor de volle omvang daarvan te beperkt is, kun je ook telkens nieuwe en andere perspectieven ontdekken. Daarom zal er ook iets beweeglijks in onze opvattingen zitten: we zijn ge-re-formeerd om steeds wéér en steeds méér gereformeerd te worden. Dat kan leiden tot een aanpassing van de vormen zonder dat je de wezenlijke inhoud aanpast.

Kompas en verzeild bestek

Ook als we geen goede kaart hebben van het gebied waarin we verzeild zijn, kan het schip toch goed verder varen wanneer ons oog gericht blijft op het kompas van Gods Woord, dat voor alle tijden is. En als we daarbij letten op het 'verzeilde bestek': de trajecten die het schip van de kerk in de geschiedenis eerder heeft afgelegd en de lessen die we daaruit kunnen leren.

Wat is zo de taak van onze tijd? Het kan lijken, dat klassieke woorden leeg lopen, en oude

vormen niet meer aanspreken. Dan moeten we aan de kern van de zaak vasthouden en onze manier van spreken daarover, onze beleving daarvan en ons gedrag dat daardoor wordt bepaald, opnieuw ijken. Alleen zo kunnen ook nieuwe generaties zich echt eigen maken wat gereformeerd geloven en belijden is:

- * leven in verbondenheid met God
- * weten wie we zijn en waar we ons houvast hebben
- * weten dat we door Gods Geest meegenomen worden naar de toekomst van Gods Rijk, wat vaart en perspectief geeft aan ons leven
- * als leden van Gods volk ons als levende stenen laten gebruiken voor Zijn kerk in aanbouw.

En oudere generaties moeten erin investeren om dat wat in het verleden veel betekenis heeft gehad zo door te geven, dat het ook voor de toekomst zijn waarde blijft houden.

We moeten niet maar een beetje uitgeblust voortleven in 'een versteende dode orthodoxie'. En evenmin levend 'evangelisch' geloven met verflauwing van de gereformeerde belijndheid. Maar vanuit eigen hartelijke overtuiging levend gereformeerd geloven in deze tijd. Bepaald door een bijbelse geestelijke diepte, en gekenmerkt door een breedte waarin ons héle leven godsdienst is. Dan is ons gereformeerde geloven en belijden een vitale zaak waarvan de jeugdigheid steeds wordt vernieuwd als die van een arend (Psalm 103).

Drs G.J. van Middelkoop is oud-conrector van de Gereformeerde Scholengemeenschap te Rotterdam en oud-rector van de Gereformeerde Scholengemeenschap te Amersfoort

...Eldad en Medad **zijn** aan het profeteren in de legerplaats..
Numeri 11,27-28

Je riet die jongeman gaan. Links, rechts, naar de tabernakel. "Mozes" - of zei hij ook 'meneer' tegen hem? - "moet u nou horen!". Je vraagt je af: hoe opgelucht zal Mozes reageren? Maar je hoort hef Jozua al zeggen: "Mijn heer Mozes, belet hef hun"

Zien

Je ziet het gebeuren. Gods Geest neemt bezit van 70 mannen. Koude harten raken in vuur en vlam. Dove kwartels komen tot geloof. Blinde bedelaars delen de toekomst mee. Boze tongen beweren hemelse dingen. En die jongeman weet niet wat hij hoort. Mij vraagt zich misschien af: wat is dit? En dan zie je hem rennen, met kloppend hart tussen de tenten door.

Vragen

Je vraagt je af: wat heeft die jongeman gezien? Eldad en Medad: twee oude mannen bij het 'leugenbankje' die ineens de waarheid vertellen? Oudooms die altijd zeurden over 'die goeie ouwe tijd', maar nu de toekomst voorspellen? Buurmannen bij wie je luid en duidelijk moest praten en die nu ineens een boodschap uit de hemel hebben gehoord? OF gewoon twee gelovige mannen die hun ambt bekleeden met eer in de legerplaats van onze Heer? Maar waarom zijn ze dan niet gegaan toen ze naar de Tent werden geroepen?

Horen

Je hoort het Jozua zeggen: "Belet

het hun". Want ja, niemand mag een ambt vervullen zonder wetmatig geroepen te zijn. En de tabernakel is het centrum van de eredienst. Je kunt de verzoening toch niet op straat bedienen? Als liet hele volk gaat profeteren, waar blijft dan het gezag van zijn heer Mozes?

Veronachtzamen

Zie Jeliel echt gebeuren? Dat de Geest harten verwarmt in een kille samenleving? Oren ontsluit door een indringend vermaan? Ogen opent met een heter inzicht? Tongen losmaakt voor een nieuw lied? Of zie je alleen maar hete hoofden, koude harten, Oost-Indisch dove kinderen? Hoor je alleen maar broeders die blindvaren op de traditie, zusters die met scherpe tongen oordelen? Zou het kunnen dat je zo de gaven Gods veronachtzaamt!

Uitdoven

Vraag je je wel eens af: kan de Geest nog waaien waar Hij wil? Als die zuster niet op vereniging komt, is ze vast op een andere plaats van veel nut voor het evangelie. Als die broeder moeite heeft met veranderingen in de eredienst, kon hij wel eens gelijk

hebben. Als sommige jongeren liever met hun handen werken, hebben ze dan wat te doen in de gemeente? Als kinderen erbij horen, mogen ze dan (laten) zien wat ze geloven?

Vraag je je nog af: hoe kan de profetie in de legerplaats worden vertaald voor hoorders en buitenstaanders? Of doof je zelfvol-
daan de vlam van de Geest uit?

Doden

Hoor ik echt wat de Geest in de gemeente zegt, ook in het ambt van kleine gelovigen? Hoor ik jongemannen profeteren, ook als ze kritisch reageren! Hoor ik ouden dromen dromen, ook als ze een beeld schetsen van hoe het vroeger was? Hoor ik de Geest alle talen spreken, ook buiten het bereik van onze regels en grenzen? Of minacht ik zozeer de gemeente Gods, dat ik de letter laat doden wat de Geest levend maakt? Dat zou bedroevend zijn!

Ds. J.A. Schelling is predikant van de Gereformeerde Kerk te Zevenbergen

wandelen met God

Het is Pinksteren geweest, hel feest van de Geest en van het Woord. Een mooi feest is dat. Heb je ei. ook zo van genoten?

Genoten van het Pinksterfeest... is dat niet lichtelijk nverdrven? Moet dat echt, van zo'n heilsfeit genieten? Dat kan ik helemaal niet. Ik voel dat helemaal niet zo. De Geert uitgestort... het zal wel, maar ik heb soms helemaal geen binding naar Boven. Wandelen met God... ook zo'n mnoic titel, maar ik heb dat soms helemaal niet dat ik dat wil rif dat ik dal doe. En het zit me dan nog niet eens dwars ook. Dat gaat zo en ik leef gewoon verder.

Zulke dingen ken je misschien zelf ook wel van binnen uit. En wat is het moeilijk om daarover te spreken! Want je wordt geacht een redelijk gelovig mens te zijn. Twijfel is nou ja...soms toege- staan, maar dat het je allemaal up gegeven ogenblikken (soms hele tijden) koud laat...kom je daar zo gemakkelijk voor uit? Misschien ben je wel ambtsdra- ger nf pi-csidcnle van de vrou- wenvereniging. Je moet het ande- ren vertellen, terwijl je zelf soms een heel eind weg bent. Je bent gewoon lid van de gemeente, maar je kunt toch niet tegen je huren zeggen dat het voor jou er soms ook helemaal niet toe doet. dat geloof en al die dingen erom heen? Je bent jong en je wilt wat. Je kiest je weg...dacht je dat ik daar over nadacht hoe dat zou passen bij wat we geloven? En dan Pinksterfeest. Ervan genieten ook nog. Hou toch op... ik speel het spel wel mee, want

anders, wat kan er dan allemaal niet over je loskomen...Daar moet je helemaal niet aan den- ken.

Zouden er mensen bestaan die dat niet kennen? Misschien zijn ze es. Maar ik reken mezelf er niet onder. Ik heb het er soms best moeilijk mee. De dingen die je meemaakt, die zijn nog tot daaraan toe, maar soms vraag je je af wat er nou werkelijk in je leeft. Je weet heel veel, maar je doet er niet naar. Waarom niet? Gewoon niet en met de last die je ervan zou moeten hebben... dat valt genoeg me.

En toch...Pinksteren. Feest van de Geest, feest van het Woord. Feest van Jezus Christus.

Soms weet je het gewoon niet meer en hobbel je mee. We bid- den maar wat op goed geluk en in de bekende staande uitdruk- kingen. Is je hart erbij betrok- ken? We doen maar... hoe komt dat aan bij Vader? Je doet er Hem vast verdriet mee. Erg is dat, terwijl je zelf helemaal geen mogelijkheden ziet of de behoef- te voelt die dingen juist aan te pakken en te veranderen. Het wordt wat hard in je hart als het daarom gaat.

Ergens in Romeinen, Romeinen 8 staat iets van ons bidden. Het belangrijkste wat er is tussen God en een mens, een Vader en zijn kind. We weten niet wat we naar behoren zullen bidden, staat daar. Zelfs niet als je heel gelovig bent, dus. Want er staan geen uit- zonderingen bij. Er staat wel bij dat God zelf het is, God de Geest

die voor ons bidt op een manier die wij niet kunnen begrijpen. Onuitsprekelijke verzuchtingen zijn dat als God spreekt tot God, voor jou, voor mij.

Die Geest wil in je wonen en niet pas als jij volmaakt bent of zo. Of als je een bepaalde graad bereikt hebt, een soort geloofsdiplooma. Dat wonen van de Geest is Gods belofte, die Hij waarmaakt. En vanuit die woning, die jij bent, bidt Hij voor ons omdat wij niet eens weten hoe we naar behoren zullen bidden tot God.

Je ziet dat voor je: Jezus Christus voor Gods troon in de hemel: voor jou aan het pleiten. De Geest die vanaf deze aarde, van- af jezelf bidt tot God met al die dingen die je bezighouden, want Hij kent je echt van binnen en van buiten.

Hij kent je in liefde (Ps.139). Overall, met huid en haar in lief- de. En waar wij de boot van het wandelen met God soms missen en niet eens roepen om toch nog opgepikt te worden door de Schipper, voert Hij het Woord voor je. Ondanks jezelf. Wel voor je zelf.

Wandelen met God.. dat is soms heel erg moeilijk.

Maar wat een wonder: Hij zoekt ons op en wandelt met ons aller- eerst.

Want het gaat om genade, ook met Pinksteren.

Denk daar nou eens goed over na.

Toch een beetje feest?

Ds. O.W. Bouwsma is predikant van de Gereformeerde Kerk te Gouda

Uit alle volken

"Ik ga maar veel rennen. Dan mag ik misschien ook in Nederland blijven." Salomon lacht, maar met een zure ondertoon. De media hebben gemeld dat een aantal Ethiopische atleten in Nederland mag blijven. Terwijl veel van hun landgenoten geen verblijfsvergunning krijgen, zijn zij welkom. Omdat ze met hun sportprestaties iets voor ons land zouden betekenen. "Ik kan ook hard rennen", zegt Salomon, die nog geen zicht op een verblijfsvergunning heeft. zuur.

De twintiger, journalist van beroep, kan buitengewoon somber zijn. In zijn land heeft hij in de gevangenis gezeten, is hij gemarteld. Naarmate hij langer in Nederland is, beschouwt hij het leven in "het kamp", zoals hij het asielzoekerscentrum stevast noemt, ook steeds meer als een verblijf in gevangenschap. "Je kunt bijna niks doen en elke dag is hetzelfde. Net als in de gevangenis."

Hij gebruikt meer beelden om zijn situatie helder te maken. "Ik ben net een vogel die uit zijn nest gevallen is en niet weet waar hij naar zal komen. In het water? Op een rots? In de takken van een boom? Ik weet het niet." Soms probeert hij zichzelf boven zijn wanhoop uit te zingen. De christelijke liederen die hij in Nederland heeft geleerd, geven hem dan nieuwe moed. Hoewel zijn situatie uiterst onzeker is, toont hij zich toch dankbaar dat hij in Nederland is. "Ik heb een slecht leven geleid. Dat wil ik niet meer. Hier ben ik gaan inzien dat het anders moet." Trouw komt hij elke zondag in

de kerk. Eerst 's ochtends, later ook 's middags. Hij woont de Engelse bijbelstudie bij, maar wil meer. De dominee zoekt hem elke week op en geeft catechisatie.

De predikant kan zijn werk niet afmaken. Zijn Afrikaanse leerling wordt overgeplaatst. Meer dan honderd kilometer verderop zet een ander het onderwijs aan Salomon voort. Op een dag laat de Ethiopiër weten dat hij belijdenis gaat doen. Hij schrijft dat hij dankbaar is dat God zijn levensweg heeft omgebogen en dat hij in Nederland "enkele discipelen van Hem" heeft ontmoet, die hem de Weg hebben gewezen.

Het wordt die pinksterzondag een blijde ontmoeting. Uit verschillende plaatsen zijn zijn vrienden uit allerlei asielzoekerscentra gekomen om getuige te zijn van Salomons i.a.-woord. Samen met Nederlandse belijdeniscatechisanten zit hij vooraan in de kerk. De voorbede voor de christenen in Ethiopië en zijn familie in het bijzonder ontroert de donkere man zichtbaar.

Met mensen uit verschillende landen zingen we in het Engels Psalm 98: "The ends of earth have seen His glory; In victory did He excel!" Later volgt een Engels lied over het werk van de Heilige Geest. "He has come, the Holy Spirit! Jesus left us not alone." Christenen uit diverse landen voelen zich, alle taalbarrières ten spijt, met elkaar verbonden.

Na de dienst vertelt Salomon enthousiast over de contacten die hij in zijn nieuwe gemeente heeft opgebouwd. Hij doet nu

ook vrijwilligerswerk. Dat zorgt voor wat afleiding. Een verblijfsvergunning heeft hij nog niet. Zijn eerste beschikking was "negatief", evenals de tweede.

Salomon blijft hopen en bidden dat het tweede beroep dat zijn advocaat heeft ingediend een ander advies zal opleveren. "God heeft mijn weg tot hertoe geleid", zegt hij. "Zal Hij me dan ook niet verder wijzen waarheen ik moet gaan?" Ondanks sombere vooruitzichten gaat Salomon de toekomst met vertrouwen tegemoet. En met het hardlopen is hij intussen maar gestopt.

W.M. Bakker is lid van de Gereformeerde Kerk te Harderwijk. Ook is hij voorzitter van een interkerkelijke diaconale werkgroep waarin tien kerken participeren rondom het AZC Zeewolde

HET WERK VAN DE GEEST ALS PARAKLEET

A.N. Hendriks

r?

achtergronden

In het vorige artikel zagen wij dat Christus zijn leerlingen een andere Parakleet belooft. Hij gaat heen naar de Vader. Maar het zal de leerlingen niet aan bijstand ontbreken, Er komt een andere Helper, niemand minder dan de Heilige Geest!

Wij hoorden hoe de Heiland hen bemoedigt met de blijvende aanwezigheid van deze Helper. Ook hoorden wij in welke hoedanigheid de Heilige Geest komt: als de Geest der waarheid. Nu willen wij aandacht geven aan waf de Heer zegt over het werk van de beloofde Parakleet.

Leren

Wat de Parakleet als Geest der waarheid jegens de leerlingen zal doen, horen wij in *Johannes 14:26*: "...die zal u alles leren en u te binnen brengen al wat Ik u gezegd heb".

De Heilige Geest als Parakleet zal allereerst de leerlingen 'leren'. Tot nu toe heeft Jezus hen geleerd. Maar Jezus gaat heen naar de Vader. Aan zijn onderwijs konit een eind. De Parakleet echter zal dit onderwijs voortzetten. Hij zal hen zelfs 'alles' leren. Wij zullen hij dit 'alles' moeten denketi aan wat Christus gedaan en gezegd heeft. Veel was daarin nog, onbegrijpelijk vnnr de leerlingen (vgl. *Joh. 2:22; 12:16*).

Maar de Parakleet zal door zijn onderwijs alle raadselachtigheden wegnemen en hen de volle waarheid doen verstaan.

Daarbij komt Hij niet met een *nieuwe* leer. De Parakleet leert wat Jezus geleerd heeft. Zijn onderwijs zal zich namelijk kenmerken door het in herinnering

brengen van al wat Jezus gezegd heeft. De woorden van de Heiland zullen niet vergeten worden! De oucle Statenvertaling spreekt hier zo mooi over het 'indachtig maken'. De Geest der waarheid zal Jezus' woonden de leerlingen indachtig maken, zodat zij craan denken en zich erdoor laten gezeggen. Hij biedt hulp in de vorm van verklarend en repeterend onderwijs. "Hij is de hemelse gastdocent die de onderwezen leerstof in een later stadium nog eens met hen zal doornemen en herhalen. Het gaat om begripdend leren: geheugentraining gaat gepaard met groeiend begripsvermogen"¹.

Getuigen

Het derde Parakleetwoord spreekt over het getuigen van de Parakleet. Wij lezen immers in *Johannes 15:26, 27*: "Wanneer de Trooster komt, die Ik u zenden zal van de Vader, de Geest der waarheid, die van de Vader uitgaat, zal deze van Mij getuigen: en gij moet ook getuigen, want

gij zijt van het begin aan met Mij".

Dit derde woord staat in een eigen kader. Het volgt nadat de Heer gesproken heeft over de vijandschap, die de leerlingen van de kant van de wereld zullen ervaren (vgl. *Joh. 15:18 e.v.*). Een dienaar is niet meer dan zijn Heer. Zoals men op Jezus reageerde, zo zal men ook op zijn leerlingen reageren. Ook zij zullen de haat van de wereld ontmoeten.

In het Evangelie naar Johannes betekent 'wereld' (*kosmos*) doorgaans mensenwereld². Wat typerend is voor de mensenwereld openbaart zich in de houding van de ongelovige Joden. Zo kan Jezus zeggen dat de wereld Hem heeft gehaat (*Joh. 15:18*). 'Wereld' staat dan voor het ongelovige volk en zijn geestelijke leiders. Van die wereld zullen de leerlingen in eerste instantie veel vijandschap ontmoeten, zoals het boek Handelingen ons in de hoofdstukken 4 en 5 nok laat zien.

Temidden van deze vijandige wereld slaan de leerlingen echter niet alleen. Christus belooft hun de Parakleet te zenden 'van de Vader' (*para tou patros*): uit de directe nabijheid van de Vader. En die hemelse Helper komt als de Geest der waarheid. Hij zal ervoor zorgen dat de waarheid van de komst en het werk van Jezus de Christus niet wegzinkt in leugen en haat. Er komt Iemand uil de directe nabijheid van de Vader als de Gezondene van Christus om diens zaak blijvend op aarde aan de orde te stellen. Want de Geest der waar-

heid zal van Christus 'getuigen'. *Getuigen*...in dit woordje val de Heiland hier het werk samen, dat de Parakleet op aarde zal doen. 'Getuigen' en 'getuigenis' zijn woorden die siammen uit de forensische sfeer. En dal blijft ook altijd doorklinken in het spraakgebruik van het Nicuwc Testament. Het gaat om het meedelen van de feiten in een bepaald geding, om wat men zelf gehoord en gezien heeft³. Getuigen heeft dan ook de kleur van oog- en oorgetuigenis. Zo zal de Parakleet in het geding dat God met de wereld heeft, getuigen. Getuigen van wat Hij gehoord en gezien heeft. Hij zal spreken als iemand die erbij is geweest. Hij rustte immers op Jezus (Joh. 1:33). Hij vervulde Jezus met zijn kracht (Luk. 4:14). De leerlingen kunnen goede moed houden. Want in een wereld vol vijandschap en haal zal de Parakleet de goddelijke Oog- en Oorgetuige zijn, die het voor Jezus en voor hen opneemt en de waarheid van diens komst en werk blijvend in het licht stelt. Niemand minder dan de Heilige Geest zal ervoor zorgen dat het bloed van Jezus zal blijven spreken!

Maar niet alleen de Heilige Geest zal spreken over Jezus de Christus, ook de *leerlingen* worden geroepen om getuigen te zijn. Zij zijn daarvoor ook bijzonder gekwalificeerd. Want zij zijn van het begin af met Jezus geweest. De woorden 'van het begin af' slaan op de aanvang van Jezus' optreden na zijn doop door Juhannes. Christus riep twaalf leerlingen juist om 'met Hem' te zijn (Mark. 3:14). Type-rend voor dit twaalfstal is dat zij met Jezus waren bij al wat Hij sprak en deed (vgl. Hand. 1:21) en ooggetuigen kunnen worden genoemd (vgl. Luk. 1:2). Deze leerlingen zijn voorgesor-teerd om getuigen te zijn. Zij

kunnen met de feiten komeii, zij kunnen spreken over de grote werken van God in Jezus Christus, want zij hebben het zelf allemaal gehoord en gezien. In Johannes 15:26, 27 legt de Heiland duidelijk verband tussen het getuigen van de Parakleet en dat van zijn leerlingen. Het is de Parakleet die de apostelen in slaat zal stellen om te getuigen. Zij worden tot een grootse taak geroepen. Maar er komt 'kracht uit den hoge' (Hand. 1:8). Niemand minder dan de Geest der waarheid zal hen vervullen en in staat stellen met vrijmoedigheid te spreken over wat God in Jezus gedaan heeft. Al valt het getuigenis van de Parakleet niet samen met dat van de apostelen, wij zullen wel mogen zeggen dat in hun getuigenis de stem van de Parakleet spreekt⁴. Petrus verbindt dan ook later het getuigen van de apostelen met het getuigen van de Heilige Geest (Hand. 5:32). Het woordje 'en' in Johannes 15:27 en het woordje 'ook' in Handelingen 5:32 wijzen in de richting van een *dubbelgetuigenis* (vgl. Deut. 19:15). De dingen aangaande Jezus Christus zullen onwrikbaar vaststaan: de Geest en de apostelen betuigen ze?

Verheerlijken

Nog meer over liet werk van de Parakleet in verband met de leerlingen horen wij in *Johannes 16:12-15*: "Nog veel heb Ik u te zeggen, maar gij kunt het thans niet dragen, doch wanneer Hij komt, de Geest der waarheid, zal Hij u de weg wijzen tot de volle waarheid, want Hij zal niet uit zichzelf spreken, maar al wat Hij hoort, zal Hij spreken en de toekomst zal Hij u verkondigen. Hij zal Mij verheerlijken, want Hij zal het uit het mijne nemen en het u verkondigen. Al wat de Vader heeft, is het mijne, daarom zeide Ik u: Hij neemt uit het mij-

ne en zal het u verkondigen". De Parakleet zal als de Geest der waarheid de hemelse Docent van de leerlingen zijn. Dat hoorden wij reeds. Hier wordt zijn onderwijs nog nader aangewezen. De leerlingen hebben de waarheid al uit Jezus' mond gehoord. Maar zij missen de capaciteit om haar in haar volle diepte en betekenis te verstaan. De volle waarheid kunnen zij nu nog niet 'dragen'. Hun bevattingsvermogen en verstaansmogelijkheid zijn daarvoor te beperkt. Meer dan eens lezen wij dan ook in het evangelie dat zij wat de Meester zei of deed, niet begrepen (vgl. Luk. 2:50; Joh. 8:27; Joh. 10:6). Aan die situatie van misverstand en onbegrip komt een einde, doordat de Parakleet hun de weg tot de volle waarheid zal wijzen. Hij maakt hen *wegwijs* in de waarheid en doet hen de waarheid verstaan. De Heer laat het nader bescheid nver aan een Ander; nicinand minder dan de Heilige Geest aal het onderwijs voortzetten en dat onderwijs zal doeltreffend zijn. Dankzij *deze* hemelse Gids en Leermeester zullen de leerlingen de waarheid verstaan en et getuigen van kunneii zijn!

En zoals Christus niet sprak 'van zichzelf', maar sprak wat Hij van de Vader gehoord en gezien had (vgl. Joh. 3:32; 14:10), zo zal ook de Parakleet spreken van wat Hij van Christus gehoord en gezien heeft. Christus blijft in zijn vervolgonderwijs aan het woord. Want de Parakleet komt niet met een nieuwe boodschap, die afwijkt van wat Jezus gezegd en gedaan heeft, maar neemt het - zoals de Heiland zegt- uit 'het mijne'. dat is: uit Jezus' woord en werk. Daarbij zal Hij de leerlingen 'de toekomst' verkondigen. In het Grieks staat er *ta erchomena*, dat beter weergegeven kan worden door 'de komende gebeurtenis-

sen'. Het slaat op wat er straks tinct Jezus gebeuren gaat in Jeruzalem. Wij kunnen denken aan zijn lijden, opstanding en hemelvaart. Ook daarin zet de Geest het onderwijs van Christus voort, want ook van dat alles had de Meester tot de leerlingen gesproken (vgl. Mat. 16:21; Joh. 14:2). In al dit vervolgonderwijs plaatst de Parakleet niet zichzelf op de voorgrond. Niet ten onrechte heeft men wel gesproken nvr de bescheidenheid van de Geest. Hij stelt zich helemaal dienstbaar aan Christus en diens werk. Hij komt namelijk oiii Hém te 'verheerlijken'. Hij zal laten zien wie Christus is en wat de betekenis van zijn werk is. Hij zal Christus' heerlijkheid in het licht stellen als een heerlijkheid van de Eniggeborene van de Vader, vol van genade en waarheid. Hij zal ervoor zorgen dat de leerlingen die heerlijkheid tenvolle 'zien'. Hoezeer het onderwijs van de Parakleet *teruggaat* op en dat van Christus in gedachtenis brengt, komt ook nog tot uitdrukking in het woordje 'verkon-digen' dat hier tut twee keer toe zijn onderricht typeert. In het Grieks slaat er *anagellein* "dat ook elder een 'refererende' betenis heeft, een nadere bekendmaking van een reeds voorafgegeven gedachteninhoud" ¹. Er is geen sprake van dat de Parakleet met geheel nieuwe dingen komt. Hij is de hemelse Docent die zal leren en te binnen zal brengen "al wat Ik u gezegd heb" (Joh. 14:26).

Overtuigen

De 'wereld' kwnin reeds zijdeling ter sprake. Maar er is één uitspraak waarin het heel bijzotider gaat over het werk van de Parakleet ten opzichte van de wereld. Wij lezen immers in *Johannes 16:8-11*: "En als Hij komt, zal Hij de wereld overtuigen van zonde en van gerechtigheid en van oor-

deel: van zonde, omdat zij in Mij niet geloven; van gerechtigheid, omdat Ik heenga tot de Vader, en gij Mij niet langer ziet; van oordeel, omdat de overste dezer wereld geoordeeld is".

Christus sprak et al over dat de Parakleet komt om als de Geest der waarheid te getuigen in eeti wereld vol haat en verzet (Joh. 15:26). In dit woord spreekt Hij over het adres en de inhoud van dit getuigenis. De leerlingen worden sterk bemoeidigd: de Parakleet, die Christus zal zenden, zal de schuld en het ongelijk van de wereld aantonen en het voor Jezus opnemen!

Hij zal namelijk de wereld 'overtuigen'. Het Griekse woord dat hier gebruikt wordt. (*elenchein*), is sterker dan het woord 'getuigen'. Het spreekt van het aantonen van iemands schuld len aanzien van iets, van het geven van onweerlegbaar bewijs. Zo zal de Parakleet met harde bewijzen het ongelijk van de wereld in het licht stellen. In de woordjes 'zonde', 'gerechtigheid' en 'oordeel' wondt de schuld van de wereld nader aangewezen. Wij horen in welk opzicht de Heilige Geest de wereld schuldig stelt.

Allereerst zal Hij de *zonde* van de wereld aan de kaak stellen. Zij heeft niet in Jezus de Christus geloofd ². Deze zonde als onge-loof in Jezus als de Gezondene van de Vader werd al eerder door de Heiland genoemd (Joh. 15:21 e.v.). Het grote kwaad van de wereld is niet al het verkeerde dat ze uithaalt, zelfs niet alles wat ze Jezus lieft aangedaan, maar haar ongeloof jegens Hem, die door de Vader gezonden was. De Parakleet zal van Jezus getuigen. Hij komt om Hem te verheerlijken. Dat zal tegelijk de zonde van de wereld onthullen. Het zal onweerlegbaar aantonen hoe diep schuldig men staat, wanneer men deze Gezondene afwijst. Maar niet alleen van zonde zal de Parakleet het overtuigend

bewijs leveren. Hij zal het ook doen van *gerechtigheid*. Straks jaagt de wereld Jezus als een onrechtvaardige de dood in. **Als** een verdoemde zal Hij aan het schandhout hangen. Maar zijn heengaan nasi. de Vader zal andere taal spreken. Juist dat heengaan zal het bewijs vormen dat Hij inderdaad is Gods Zoon, de Geliefde, in wie de Vader al zijn welbehagen heeft. Mogelijk heeft het woord 'gerechtigheid' hier de kleur van 'onschuld'. van 'gelijk hebben' ³. Jezus is onschuldig, terwijl de wereld schuldig blijkt. Zijn heengaan tot de Vader is zijn rehabilitatie. En over dat heengaan zal de Parakleet getuigenis afleggen en zo het schuldige ongelijk van de wereld aan het licht brengen. In de derde plaats zal de Geest de wereld nog overtuigen van *oordeel*. De overste der wereld is namelijk reeds geoordeeld. Onmiskkenbaar grijpt dit laatste terug op wat Jezus al eerder sprak: "Nu gaat ei. een oordeel over deze wereld; nu zal de overste dezer wereld buitengeworpen worden" (Joh. 12:31).

De Heer sprak dit met het oog op zijn aanstaande kruisdood en verheerlijking. Straks zal het lijken alsof de duivel de grote winnaar is: Jezus hangt als een verdoemde aan een kruis!

Maar de werkelijkheid zal anders zijn. De duivel zal de grote verliezer blijken. Want Jezus' kruisdood brengt zijn vonnis: hij wordt buitengeworpen, hij wordt voorgoed van zijn macht beroofd (vgl. Kol. 2:15). En Jezus' hemelvaart zal het effectueren doordat de duivel voor altijd zijn plaats in de hemel verliest (vgl. Openb. 12:9).

Van die overwinning zal de Parakleet getuigen. Hij zal in het licht stellen hoezeer de macht van ongeloof en zonde beslissend is ontroond en voor altijd is gevonnist. En daarmee zal Hij het bewijs leveren hoe dwaas het

is zich te verzetten tegen wat over Jezus de Christus wordt verkondigd.

De woorden over de Parakleet zijn een enorme bemoediging voor de leerlingen. Een geweldige taak wacht hen. En er is zwaar weer op komst. Maar 7ij staan er als Jezus' getuigen niet alleen voor. De Heiland belooft hun de aanwezigheid en bezigheid van een andere Parakleet: de Geest der waarheid zal 'met' en zelfs 'in' hen zijn.

Die Geest zal zelf getuigen en overtuigen. En Hij zal hen maken tot **wat** zij moeten zijn: getuigen van Jezus de Christus. Er komt een hemelse Docent, wiens onderwijs effect zal hebben. Eens zullen zij werkelijk *apostelen* zijn, getuigen van Christus. En met hun getuigenis zal de stern van de Heilige Geest op aarde **klinken!**

¹ P.H.R. van Houwelingen, *Johannes Her evangelie van her Woord*, Kampen (1997), p. 304.

² Vgl. de parallellie in Joh. 3:19: "... het licht is in de wereld gekomen en de **men-sen** hebben de duisternis liever gehad dan het licht..."

³ Vgl. R. Schipperr, *Getuigen van Jezus Christus in het Nieuwe Testament*, Franeker 1938, p. 198: "Het Nieuwe Testament weet van geen getuigen, dan die aan de feiten gebonden zijn".

⁴ Een belangrijke tekst is hier 1 Petr. 1:12: "... die dingen, welke u thans verkondigd zijn bij monde van hen, die door de Heilige Geest, die van de hemel gezonden is, u het evangelie hebben gebracht...". Paulus noemt dan ook zijn prediking 'een woord van God' (vgl. 1 Tes. 2:13).

⁵ Herman Ridderbos, *Het evangelie naar Johannes, II*, Kampen (1992), p. 189.

⁶ Ik kies voor een expliciterende betekenis van het woordje *hoti*, dus niet voor de

weergave door een redengevend 'omdat'. vgl. Herman Ridderbos, a.w., p. 185 noot 33.

K. Bultmann, *Das Evangelium des Johannes*, Göttingen 1957, merkt op: "Da es sich um das Urteil in einem Prozesz handelt, bedeutet *dikaioisunē* 'Unschuld'; jedoch nicht in dem moralischen Sinne von Rechtschaffenheit, sondern in dem juristischen Sinne der Rechthabens, des Sieges im Prozesz" (p. 434).

Dr. A.N. Hendriks is emeritus-predikant van de Gereformeerde Kerk te Amersfoort-Centrum

uit de kerken

Duiven-Velp – Op zondag 4 juni is ds. W. Dijksterhuis bevestigd door ds. C.J. Harry van te Lelystad. Het nieuwe adres van ds. W. Dijksterhuis is: Rolleflour 89, 6922 AJ Duiven, tel. 0316-372203

Eemdijk – Adres ds. K.F. Dwarshuis: Eemdijk 65, 3754 ND Eemdijk, tel. 033-2982560

Dordrecht – Beroepen: H. van den Berg te Dalfsen

Zuidlaren – Beroepen: H.J. Mes-selink te Voorthuizen-Barneveld.

Siegerswoude-Frieschepalen – Nieuw adres scriba: W. Jongsmā, Lytse Dobbe 4, 9249 NG Frieschepalen, tel. 0512-301358. Nieuw adres diaconie: W. Jongsmā, Tolheksleane 43, 9249 NS Frieschepalen, tel. 0512-303107

Uw problemen delen?

**Gespreksdagen
gescheiden en
alleengaande
mensen**

GVI

GVI: training, toerusting en begeleiding / www.gvizwolle.nl / (038) 4270400

TWEE INSPIRERENDE PIËTISTEN

H. Veldman

*De missies van de graaf en de gravin
von Zinzendorf (3)*

kerkgeschiedenis

Een nieuwe periode in het leven van de Zinzendorfs breekt aan als de moeilijkheden met de kerkelijke en wereldlijke autoriteiten zo groot worden dat de graaf wordt verbannen. In die periode van zo'n elf jaar ontwikkelt zijn beweging zich tot een wereldwijde zendingskerk. Evenwel niet zonder kerkordelijke moeilijkheden die om een oplossing vragen. We letten ook op de invloeden die de Herrnhutters tot de dag van vandaag uitoefenen. We eindigen ons historisch overzicht met een aantal kritische punten, waarbij de vraag naar de ware kerkgemeenschap ook onze aandacht krijgt.

Verbanning

Intussen meent Zinzendorf dat de relatie met de plaatselijke Lutherse kerk aangehouden kan worden door zichzelf na onderzoek als geordend theoloog te laten erkennen en tevens de Herrnhuttergemeente onder te brengen als een min of meer zelfstandige organisatie binnen de staatskerk. Maar de Saksische autoriteiten (zowel wereldlijke als kerkelijke) zijn niet meer gediend van de praktijken van de graaf. Hij wordt verbannen uit Saksen. 1736. Maar hij draagt al zijn bezittingen over aan zijn vrouw en vertrekt voor een aantal jaren naar het buitenland. Tot 1747 duurt de ban. Intussen heeft Zinzendorf in 1740 zijn hlschopsambt overgedragen aan zijn medewerker August G. Spangenberg (1704-1792) die een goed organisator is. Mij gaat de kerkelijke orde van de Herrnhuttergemeenten op een synodaal bestuurd niveau brengen. Zo houdt men in 1741 al een eer-

ste synode in Londen. Hier komt Zinzendorf in nader contact met John Wesley, de leider van de jonge beweging van de Methodisten. Met deze ook zeer actieve godsdienstige leider komt liet echter niet tot een goede samenwerking. Tussen hen in blijft de Wesleyaanse opvatting; van het perfectisme staan de gelovige kan een hoge graad van volmaaktheid bereiken. Zinzendorf blijft liever dichtbij Luthers leer van het 'simul justus et peccator': gerechtvaardigd, maar tegelijk zondaar.

Arbeid buiten Saksen: Herrnhaag gesticht

In dezelfde tijd dat door Zinzendorfs inzet in ons land de bouw van het centrum 's Heerendijk in IJsselstein gereed komt, is er ook in Duitsland een nieuw tehuis voor de Boheemse broeders en zusters beschikbaar gekomen ten oosten van Frankfurt am Main, nl. in het gebied Wetterau. Dit niet volle mede-

werking van de daar heersende graaf Isenburg, die eerst het slot Ronneburg voor hen openstelt, 1736. En als dat niet voldoende capaciteit biedt aan alle toegestroomde heilzoekers - het is een halve ruïne - krijgt men in 1738 de beschikking over het slot Marienborn, een voormalig nonnenkloostercomplex dat de naam Herrnhaag krijgt. Ook hier komen naast de Boheemse gelovigen ook verschillende andere christenen uit binnen- en buitenland. Ze zoeken er voedsel voor hun ziel, vooral de zo fel begeerde geestelijke opwekking. De nieuwe gemeente staat los van de staatskerk en is een van de eerste voorbeelden van een vrije kerkgemeenschap in Duitsland. Ze heeft echter maar tot 1750 bestaan, toen moest het op last van de regering ontruimd worden. De extremiteten van overgeestelijke figuren ('Schwärmerie') werd de autoriteiten een doorn in het oog.

Reizen

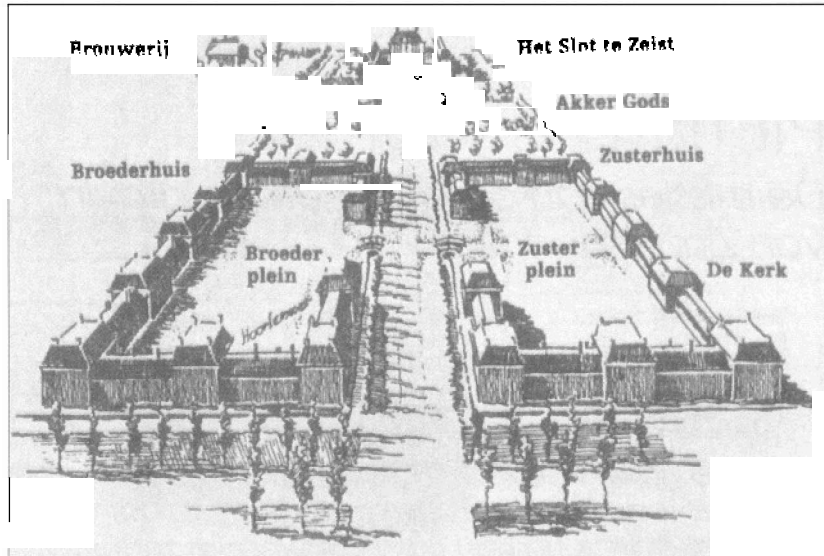
Zinzendorf en zijn Broeders zijn in de verbanningsjaren van de graaf veel op reis geweest. In de landen rondom de Oostzee kwam het hier en daar tot gemeentevorming. Zo ontstaan in Noorwegen en Zweden, Lijf-land en Estland 'gemeenten des Lams', maar in Finland en Lapland bereikt men niets. Ook in Polen en Rusland zijn Herrnbutters - vooral in de 19^e eeuw - actief. Maar als de regeringen de nieuwe gemeenschappen niet erkennen gaat men in een aantal gevallen over tot emigratie, o.a.

naar Brazilië en naar de Canadese provincie Alberta.

Onk in Noord-Amerika, waar Zinzendorf in 1741 een tijdlang verblijft, zijn verschillende gemeenten van Herrnhutters gevormd, en later ook in de 19^e eeuw nog middels de 'Home-Mission' tijdens de jaren van de uitbreiding van de USA naar het Westen. Een sterk punt daar is de diaconale dienst in en door de gemeenten. Standverschil telt niet, meer nog: mensen uit hogere en lagere standen vormen samen de raad van de broederschap. Iets nieuws in die tijd. Tot de dag van vandaag telt men in de USA meer dan 150 gemeenten van Boheems-Moravische identiteit; ze dragen de naam Moravian Church. Zinzendorf heeft in Amerika (Pennsylvania) echter niets bereikt met zijn philadelphia-ideaal: de Lutheranen wensden er niet in te participeren.

Zending en kolonialisme

In 1739 bezoekt Zinzendorf het Deense eiland St. Thomas (in West-Indië) om de daar werkzame Herrnhutters een hart onder de riem te steken. Daar komt de graaf lijfelijk in aanraking met de koloniale slavenpraktijken. De heersende kaste van de plantagehoudende blanken heelt zich - ver van de Europese cultuur - ontwikkeld tot een apparaat van uitbuiting en onderdrukking. Neger-slaven hebben het er slecht en de grote menggroep van mulatten is al helemaal ontworteld. En verschillende predikanten praten de slavernij goed met een beroep op de Bijbel. Tegen deze wantoestanden treden de Herrnhutters op met grote kracht, tot ergernis van de blanke heersers. Het leidt zelfs tot gevangenschap van de predikers. Zinzendorf heeft er veel moeite voor moeten doen om zijn mensen weer vrij te krijgen. Met een

verzoekschrift van een inboorling voor de Deense koning op zak vertrekt de Duitse graaf via Noord-Amerika weer naar Europa. De slaven maken op grond van hun christelijke vrijheid ook aanspraak op een menswaardige behandeling.

Suriname

Voor de Nederlandse koloniale geschiedenis in Suriname is de activiteit van de Herrnhutters van bijzondere betekenis geweest. Daar beginnen de Broeders in 1735 met zending onder de Indianen en later onder de Bosnegers die diep in de binnenlanden van Suriname wonen. Onder zeer moeilijke omstandigheden hebben de Herrnhutters daar gewerkt en velen sterven aan tropische ziekten of door moorddadige acties van vijandige stammen. Medewerking van blanke ondernemers is zeer sporadisch geweest: de slavernij was het knelpunt. Later, na de afschaffing van de slavernij in 1863, is men zich ook en vooral gaan richten op de zeer gemengde bevolking van de stad Paramaribo, waar met name aan leprapatiënten veel zorg is besteed. Daar zijn gemeenten gesticht en ook een theologische

opleiding. In de jaren '30 van de 20^e eeuw telt Paramaribo 7 stadsgemeenten met elk een eigen basisschool waar duizenden Surinaamse kinderen onderwijs ontvangen. Steeds is men alert op de sociale implicaties van het Evangelie.

Zeist

De kleine Herrnhutergemeenschap die we vandaag in Nederland aantreffen (ca. 30.000 leden), de meeste van Surinaamse origine, is nog altijd van uit Zeist actief voor de zending in Suriname. Zeist, d.w.z. de monumentale gebouwen in de tuinen van het Slot die in 1745 door de rijke ijzerhandelaar Cornelis Schellinger als Heer van Zeist beschikbaar gesteld werden voor de Herrnhutters. Zinzendorf heeft er vele malen vertoefd als hij terugkwam van zijn lange reizen. In 1746 is er een openbare synode gehouden van alle in Europa bestaande Herrnhutterkerken. Nog steeds is het complex langs de oprijlaan getooid met de namen Broederplein en Zusterplein aan welke laatste de kerk en pastorie te vinden zijn. De basisschool is genoemd naar Comenius en staat aan de Zinzendorflaan. Tot diep in de 20^e

eeuw werd in dit complex handel en bedrijf gehouden, waarvan een deel van de winsten in de zendingskas werden gestort. Tot 1940 gold er vrijdom van vennootschapsbelasting! Het zelfgekozen isolement van deze gemeente, door lange tijd her Duits als voertaal te hanteren, is een van de belangrijkste redenen geweest waarom het aantal Nederlanders dat lid werd zeer gering is gebleven. Met de komst van de Surinamers zijn de verhoudingen danig gewijzigd.

Laatste jaren

Na 1749 woont Zinzendorf vaak in Londen. Hij maakt er een stevige financiële crisis mee, waarna hij zich uit de zakelijke aspecten van zijn beweging terugtrekt en zich alleen maar mee bezighoudt met geestelijke thema's. In 1756 sterft zijn geliefde, een jaar daarna trouwt de graaf mei Anna Nitschamnn, een van zijn medewerksters. Van deze als 'ambtshuwelijk' getypeerde vethintenis had hij al een aantal jaren eerder een droom/openbaring gehad dat zij zijn bruid zou worden. Op 9 mei 1760 sterft de graaf in Herrnhut en twaalf dagen later ook zijn tweede vrouw. Maar hun levenswerk gaat door: honderden zendelingen zijn wereldwijd actief in alle eenvoud. En het Philadelphisch levenswerk heeft tot op het sterfbed van de graaf de gemoederen bezig gehouden.

Invloeden

Kort stippen we hier enkele verbindingslijnen aan van Zinzendorf en zijn Broeders: als eerste noemt men graag de invloedrijke theoloog F.D.E. Schleiermacher (1768-1834), die hoewel geen Herrnhutter gebleven, toch de invloeden van zijn opvoeders nooit is kwijtgeraakt; een sterk gevoelsmatig religieus bewustzijn (het gemoed) was voor hem de

kern van het christendom. De concentratie op 'Jesus is Heer' levert zelfs een reductie op van geloofsstandpunten die men moeilijk mee de rede in overeenstemming kon brengen. En daarbij meende Schleiermacher ook dat iedere kerk een 'eigen-aardige' gestalte is van 'de christelijke geest'.

Vaak wordt in dit verband ook (naast zoveel andere grootheden uit de Duitse cultuur) de naam van Otto von Bismarck (1815-1898) genoemd; hij is door Schleiermacher onderwezen in de godsdienst én ook via zijn vrouw Johanna von Puttkammer beïnvloed door de vroomheidsbeweging van Zinzendorf. Maar hij deze politicus is het geloof een echt geïsoleerd gebied gebleven; zijn 'Realpolitik' kan men toch moeilijk in overeenstemming brengen met de stijl van het christelijk geloof.

Verder kan men aan invloeden denken op het Reveil en verschillende Evangelische bewegingen en niet het minst op het 20^e-eeuwse oecumenisch streven.

Toch kan men stellen dat Zinzendorf nooit een eigen theologie heeft ontwikkeld; hij was teveel autodidact en te weinig een systematisch denker.

Het aantal Herrnhutters in de hele wereld wordt nu gesteld op ruim 760.000, waarvan Duitsland zelf er slechts 7200 telt. Het Afrikaanse continent telt de grootste groep Heirihutters, nl. 480.000, voornamelijk in Zuid-Afrika en Tanzania. De Nederlandse afdelingen zijn geconcentreerd in de grote steden en onderhouden sterke banden met Suriname, maar staan ook in direct contact met enkele partiergemeenten in Duitsland. De kerken van de Herrnhutters zijn lid van de Wereldraad van Kerken.

Dagboekjes: al 270 jaar zeer populair!

T-het grootst is Zinzendorfs invloed merkbaar - tot de dag van heden! - via de door hem begonnen reeks van dagboekjes, die de naam van 'Eosungen' heeft gekregen. Voor iedere dag een tekst, zo is het begonnen op de avond van 3 mei 1728. Toen nl. kreeg Zinzendorf de ingeving om zijn mensen in Herrnhut met een geestelijk woord de komende dag te laten beginnen. Zinzendorf heeft toen met het oog daarop 15.000 bijbelteksten uitgekozen en ieder jaar worden - door loting, - de 365 dagteksten als 'wachtwoorden' aangewezen die onder wat voor omstandigheden dan ook (huwelijk of begravenis...) op die dag moeten worden overdacht. God doet Zijn werk er wel mee. En dat is tot vandaag de stijl van de Herrnhutters. Ze schrijven letterlijk op hun Internet-site: *Die Losungen werden zu einem wichtigen Kommunikationsmittel. Sie sind oft 'fortgesetzte Gespräche des Heilands mit der Gemeinde'*. De huidige oplage van de Losungen is alleen al in Duitsland ongeveer 1 miljoen, terwijl er 45 vertalingen - ook in braille - van worden gemaakt die nog eens 1.75 miljoen exemplaren tellen. Naast deze populaire uitgaven doen de Herrnhutters ook veel voor Bijbeluitgaven en liturgische werken. In diverse liedbundels (vooral van Johannes de Heer) komen verzen voor van de graaf en gravin Zinzendorf en van hun zoon Christian Renatus (1727-1752).

Enkele kritische punten

We hebben grote waardering voor de missies van Zinzendorf en zijn echtgenote(s) en al hun medewerkers. Door hun inspanningen zijn er - toen in de 18^e eeuw de grote protestantse ker-

ken het elan kwijl waren - veel bijzondere zendingsactiviteiten ontplooid in alle delen van de wereld. In bovengenoemd overzicht had ook nog melding gemaakt kunnen worden van hun tegenwoordige activiteiten in Siberië, China en Albanië. Dat neemt niet weg dat we enkele kritische vragen hebben over een aantal geloofsstandpunten van Zinzendorf. We willen er vier van bespreken, a. zijn gedachten over God; b. zijn kerkidee; c. zijn huwelijksopvattingen; d. de uitverkiezing.

a. Het is Karl Barth geweest die over Zinzendorfs leer heeft gesteld dat die dooi- en dooi-christocentrisch was. Hij heeft laten zien dat het hem in alle opzichten om Christus alleen gaat. "Niet alleen in zijn prediking en zijn liederen, maar ook in de organisatie van de Broedergemeente, waarover Christus als de 'Generalälteste' regeert en naar wiens wil zelfs door het lot wordt gevraagd..." (R.B. Evenhuis, IV, 173). Dat waren in de 18^e eeuw, toen de menselijke rede sterk verheerlijkt werd, prachtige dingen. Maar er was ook eenzijdigheid en dweperij in de Broedergemeente. Jezus werd wel aangeduid als 'Broeder Lammetje' en de aanbidding van het hart van Jezus ligt dichtbij de roomse Jezus-mystiek. Men kan zelfs stellen dat de verering van Jezus zo sterk werd dat de eer voor God de Vader en voor God de Heilige Geest helemaal naar de achtergrond verdween. Een enkele keer werd de Vader 'Grootvader' genoemd, en Jezus was dan zelf de 'Vader', terwijl de Heilige Geest vervolgens als 'Moeder' werd aangeduid: "Papa, Mamma und ihr Flämmlein, Bruder Lämmlein." Deze sentimentele taal staat ver verwijderd van nuchter bijbels spreken.

b. De ideeën van Zinzendorf over de kerk als 'oecumene van het hart' lijken tne een poging om de

confessionele tegenstellingen te overbruggen door ze als minder relevant te beschouwen. Het 'tropen'-idee over de kerk doet m.i. principieel tekort aan de noodzaak om dwalingen tegen te gaan die ten grondslag liggen aan de kerkelijke verdeeldheid. Het door velen gewaardeerde 'Philadelphia-ideaal' mag dan wel een klassiek gegeven heten voor de intern-kerkelijke samenleving - ik denk dat iemand als Martin Bucer zich daar op zich vrij goed in zou kunnen vinden. gelet op zijn opvattingen over de pastorale gemeente en de kleine christelijke gemeenschappen daarin. Maar om via een relative-ring van de confessies de oecumene dichterbij te brengen lijkt me niet in overeenstemming met de aard van en de binding aan de confessies. L. Praamsma noemt Zinzendorf niet zonder reden de vader van de gedachte van de pluriformiteit van de kerk (III, p. 124). Het minst te begrijpen in dit opzicht is m.i. de waardering die hij koesterde voor de roomskatholieke kerk en haar mariologie.

c. Een nogal merkwaardige kwestie is die van Zinzendorfs gnostisch aandoende visie op het huwelijk. Hij onderscheidt in navolging van de radicale piëtist Hockmann von Hochenau vier soorten huwelijken die in rangorde een meerwaarde krijgen: 1. het 'dierlijke' huwelijk, waarin het draait om de seksualiteit; 2. het christelijke huwelijk, waarbij de echtelieden delen in het verzoenend bloed van Jezus en het krijgen van kinderen beleven onder bedwinging van hun seksuele lusten; 3. het maagdelijke huwelijk, zonder geslachtsgemeenschap; 4. het huwelijk met Christus in de zin van bruidsmystiek, ook al is de persoon zelf ongehuwd. Deze graad werd bereikt door een schoonzus van Zinzendorf.

d. Ten aanzien van de leer van de

uitverkiezing heeft Zinzendorf zich wel eens in arminiaanse zin uitgelaten. In een onbewaakt ogenblik, aldus Lütjeharms, heeft hij zich laten ontvallen dat hij de predestinatie 'een vervloekte leer' vond, waarmee hij zich 'in der eeuwigheid niet zou kunnen verzoenen'. Daartegen kwamen verschillende kerkenraden en ook synodes in het geweer. De door Zinzendorf gewenste oecumenische broederschap niet gereformeerden stond daarmee onder zware druk. Gereformeerde voorgangers in Nederland vonden zijn leer en kerk 'zielverdervend'. Evenhuis vermeldt hoe het 18^e-eeuwse Amsterdam met Herrnhutterse invloeden omging. Gereformeerden die vandaag niet huigen onder het juk van het postmoderne denken zullen - naast hun waardering voor de zendingsdrang van de Herrnhutters - toch minstens het apologetische gesprek mogen aangaan om op de hierboven aangegeven punten het Woord God te laten horen. Het is voor ons nog altijd een diepgevoelde wens dat alle belijders van Jezus Christus aan één Avondmaalstafel het heil in Christus mogen genieten.

Soms echter heeft een negatief oordeel de overhand. Het is voor de Herrnhutters op zijn minst eenzijdig, want sympathie voor hun enorme, onbaatzuchtige inzet is zeker op zijn plaats. Maar ook bij Lutheranen kan men in wat aiidre bewoordingen den hij Calvinisten een sterke tegenstem vernemen, in en buiten Duitsland. Dat is mee veroorzaakt door bepaalde mystiek gekleurde tendensen in Zinzendorfs opvattingen omtrent God en tevens in zijn kerkleer, waardoor veel orthodoxe kerkleden koppig worden gemaakt voor het streven van Zinzendorf. Misschien ligt daar de oorzaak dat in het *Liedboek voor de Kerken* slechts één lied (gezang 442) van

deze Duitse graaf is opgenomen, waarmee we ons beknopte overzicht willen besluiten.

Jezus, ga ons voor deze wereld door, en U volgend op uw schreden gaan wij moedig met U mede. Leid ons aan uw hand naar het vaderland.

Voor nadere oriëntatie verwijst ik graag naar:

C. Augustijn e.a. (red.), *Reformatorica*. Teksten uit de geschiedenis van het Nederlandse protestantisme. Zoetermeer 1996, p. 207, 208
J.N. Bakhuizen van den Brink e.a. (red.), *Documenta Reformatoria*. Deel II. Kampen 1962, p. 35-41

J.N. Bakhuizen van den Brink en W.F. Dankbaar, *Handboek der Kerk-geschiedenis*. Deel IV. Den Haag 1968, p. 59-62

Peter Dinzelberger, *Wörterbuch der Mystik*. Stuttgart 1989

K.B. Evenhuis, *Ook dat was Amsterdam*. Deel IV. Baarn 1974, p. 152-173

E.G. Hoekstra en M.H. Ipenburg, *Wegwijs in religieus en levensbeschouwelijk Nederland*. Kampen 1995, p. 99, 100

G.P. van Itterzon, *De levende kerk*. Wageningen z.j., p. 74-80

J. Kamphuis, *Zwakheid en kracht*. In: *Verkenningen*. Deel II. Goes 1964, p. 7-15

F.W. Kantzenbach, *Christentum in der Gesellschaft*. Hamburg 1976, S. 223-232

W. Lütjeharms, *Het philadelphis-*

oecumenisch streven der Herrnhutters in de Nederlanden in de 18de eeuw. Zeist 1935

R.H. Matzken, *Handelingen der Gemeente*. Deel 1 en 2. Kampen 1985. 1986

L. Praamsma, *De Kerk van alle tijden*. Deel 3. Francker 1980, p. 115-126

Hans Schneider, Nikolaus Ludwig von Zinzendorf. In: Martin Greschat (Hrsg.), *Gestalten der Kirchengeschichte*. Band 7. S. 347-372. waar men ook meer verwijzingen vindt naar specialstudies.

De auteur s kerkhistoricus en als docent geschiedenis verbonden aan een gereformeerde school voor voortgezet onderwijs

De kerk helpen kerk te zijn

Gereformeerde Hogeschool
Postbus 10030
8000 GA Zwolle
Bezoekadres: Grasdorpstraat 2 Zwolle

SCHRIJF U NU IN!

Opleiding voor Kerkelijk Werker op HBO-niveau

Het werk

U bent een oprecht en kerkelijk betrokken christen en gaat

- samen met gemeentelieden en ambtsdragers het kerk-zijn stimuleren;
- uw gaven inzetten om kerkleden te stimuleren bij evangelisatie, diaconaat en pastoraal,
- aan het werk met de hele gemeente: van jeugd (catechese, jeugdwerk of kinderclub) tot bejaarden.

De opleiding

- Een uitdagende mix van praktijk en op de praktijk gerichte theorie: theologie, gemeenteopbouw, oriëntatie op kerk en samenleving
  - Aandacht voor eigen functioneren
  - Wekelijks volgt u colleges (woensdagmiddag en -avond in Zwolle) en doet u 10 - 15 uren zelfstudie
- De opleiding gaat uit van een samenwerkingsverband van GVI, OGG, TUK, GH, IRTT en de Driehoek

Informatie

- Kijk op: www.gh-gpc.nl
- Bel: de coordinator Hans Meerveld (038-42 555 42 (GH))
- Email jmeerveld@gh-gpc.nl
- Of schrijf naar de GH

**De Gereformeerde
ogeschool:
ALS je gelooft
in je
werk**

VRIJHEID, VERANTWOORDELIJKHEID EN BESTEMMING VAN DE BURGER

A.J. Verbrugh

samenleving

In deze tijd praten we in de politiek niet meer van overheid en onderdaan, maar van overheid en burger (vanwege zijn rechten en vrijheden). Dil zag je ook op de agenda van het 1e congres van de ChristenUnie in Ede op 27 mei. Van deze burger wordt bovendien verwacht dat hij weet dat hij leeft in een wereld waarin alles in 20 ailen drastisch is veranderd. De Tilburgse hoogleraar hestnurskunde *Paul Frissen* schreef dat veel lui-ers helaas niet beseffen dat in dil tijdperk van economische mondialisering, netwerken en ICT hun politieke instelling nog dateert uit de tijd van de stoommachine. *J. Westert* schreef op 27 mei in dit blad dat termen als ambt van de overheid, nationaal gereformeerde politiek, ontwikkelingstaak en cultuuropdracht geen herkenning meer oproepen. Wie daarover praat, vergroot de toch al grote kloof tussen de politiek en de wereld waarin wij leven. Ik geef toe: hij de politiek denk ik nog vaak aan Calvijn, Kuyper, de GPV-richtlijnen, Groen en Schilder, die niet deze termen in verband staan. Maar waarom zou ik geen twee mijlen meegaan? In het volgende wordt aangeknoopt hij twee termen die ook de gepostmoderniseerde wereldburger herkent: vrijheid en verantwoordelijkheid. 7-c staan ook vermeld bij de centrale oogmerken uit de programschetsen van de ChristenUnie en hij de e-mails van de RP/GP-jongeren.

Geestelijke vrijheid

Misschien is het bij alle vernieu-

wing en verbreding van onze politieke kriegsorganisatie nuttig om nog eens te zeggen waarom een regering geestelijke vrijheid moet erkennen. Stel dat ze de hoogste eer van God als norm heeft. Dan is het niettemin fout om onderdrukking, persbreidel, enz. toe te passen op hen die publiek geen almacht willen erkennen. Waarom? Als christelijke partij (unie) moet je voor het antwoord niet napraten wat de verlichte of postmoderne mode voorschrijft, maar vanuit eigen overtuiging oordelen. Wat is vrijheid?

De meest populaire voorstelling hiervan is dat je kunt handelen naar volstrekt eigen keus en daarbij niet wordt gehinderd door anderen. De deïstisch gezinde Amerikaanse schrijver-politicus Thomas Paine (1737-1809) leerde dat de vrijheid betekent het recht om alles te doen wat geen inbreuk maakt op de rechten van anderen.

Minder populair is een vrijheidsbegrip, waarbij je vooral let op de innerlijke gezindheid van de mensen. Wie verslaafd is aan drugs, is innerlijk geen vrij mens, ook als verstreking en gebruik bij ons vrij zijn toegestaan. Ook een vrouwenloper, een vrek, een geweldpleger en in het algemeen iemand die zijn slechte begeerten niet kan beheersen, is onvrij. Maar wie zich voldoende kan losmaken van verkeerde begeerten en gewoonten en in dienst van Gods Geest een hoger doel wil volgen, is vrij (2 Kor. 3:17).

Het vrijheidsideaal is eigenlijk negatief. Het sluit iets uit. Je kunt

vrij van tirannie zijn, vrij van zorgen, vrij van school, van deugd (! Rom.6:20) en vrij van ondeugden (Rom.6:18). Het staat sympathiek om te zeggen dat vrijheid het hoogste doel van de mensen is. Maar dan kun je alleen de innerlijke, geestelijke vrijheid bedoelen, die volgens de Bijbel de eigenlijke christelijke vrijheid is. In het confessionele christelijke kamp wezen Groen en Kuyper in de 19e eeuw (ik noem hun namen tocti maar even) duidelijk aan dat het gebruik van politieke dwangmiddelen voor geestelijke zaken in strijd is met de Schrift (Zach.4:6, Mat.13:29 e.a.p.). Uiterlijke zaken (bijv. belasting betalen, geen agressie, milieuschade enz.) kan een regering afdwingen. Maar diepere geestelijke zaken zijn niet-afdwingbaar. Je moet er wel over willen discussiëren. Evenwel: ook als je over innerlijke vrijheid beschikt, ben je gebonden, namelijk aan het hogere doel van de (christelijke) gerechtigheid dat je volgt.

Verantwoordelijkheid

Als meneer Middelman vrijheid in de populaire betekenis geniet, gaat hij hiermee uit eigen wil iets verrichten, of niets verrichten. Voor zowel het een als het ander draagt meneer Middelman hiervoor verantwoordelijkheid. Tegenover God en tegenover andere mensen behoort hij te kunnen verantwoordwoorden wat hij met zijn vrije mogelijkheden heeft gedaan. Als mnr. Middelman echter door commissaris Hogtoon wordt

gedwongen iets tegen zijn eigen overtuiging in te doen, dan is de verantwoordelijkheid van mnr. Middelmaat nog wel niet verdwenen, maar toch beduidend geringer.

Daarom is liet bij het spreken over vrijheid goed om meteen te zeggen dat er **naar** maximale verantwoordelijkheid wordt gestreefd. Zoals de vrijheid negatief is en zegt wat je niet hoeft te doen, zo is de verantwoordelijkheid positief omdat die gaat over de gedragingen (en ook vaak over de morele achtergrond hiervan) die je **wel** hebt gedaan. Het moet worden gewaardeerd dat de programschetsen van de ChristenUnie aan het begrip verantwoordelijkheid een ruime plaats geven.

Je kunt verantwoordelijk zijn voor de een of andere daad (bijv. de aankoop van een stuk grond). Als je op de morele kant hiervan let, ben je verantwoordelijk voor je wil om de grond te kopen **en** voor de bedoeling die daar weer achter zit. In de tijd van de Verlichting (18e eeuw) zei men dat de bedoeling van de mensen is gericht op het eigen geluk, en dat daarnaar wordt gehandeld. Die *happiness*-filosofie werkt vandaag **nog** door en betekent dat je uit bent op stoffelijke behoeftenbevrediging, vermeerdering van bezit en uit je dak gaan (voor de kick). Me dunkt dat een politiek of regering die niet veel **méer** heeft te zeggen, weinig bijdraagt tot besef van verantwoordelijkheid bij de burgers. In de laatste tijd is echter aangetoond dat geluk meestal niet is maximaliseren van 'lust', maar het werkzame **streven** naar een passend ideaal (*De Reformatie*, 22-8-98, blz.892). Met een modewoord heet dit 'zingeving' die de mensen willen. De mensen beramen van nature in hun hart graag het kwade, maar de structuren van de schepping en van hun langere-termijn-belangen

remmen dit af. Vandaar dat velen in hun onderbewustzijn wel degelijk beseffen dat ze als mens in het hier en **nu** (waar de politieke zaken vooral op zijn gericht) een hogere eigen bestemming hebben. Die is dat ze de tijd en kracht die ze (van God) krijgen niet verbeuzelen, maar gebruiken om de voortgang van de wereld (schepping) te bewerken in dienst van haar grote Zingever (Maker en opperste Bestierder), in gerechtigheid. De zingeving is bouwen aan mens, samenleving, aarde en kosmos, en de eer hiervoor verzamelen om aan Gods voeten te leggen. Dit is een universeel ideaal bestemd voor alle mensen; verg. Rom.2:14. Wie vraagt wie de grote Zingever is, kan de kennis hiervan opdoen uit de Bijbel, niet het Woord van Christus. Dit alles zou hier korter kunnen worden gezegd door simpel te verwijzen naar de publicaties van K.Schilder over het cultuurmandaat in de jaren rond 1940. Maar, volgens Westert roept dit geen herkenning op. Daarom hoop ik dat het korte bestek van het voorgaande een lezer toch tot enige herkenning van zichzelf kan brengen. De conclusie is dat je persoonlijk kernrelevanter verantwoordelijkheid in politiek en maatschappij maximaal is als je je universele scheppingsbestemming in de wereld en in de samenleving kent en volhardend wilt volgen. Nader: die bestemming is je ontwikkelings- en beschermingszaak tot eer van God.

De kloof tussen burger en regering

Wie ernst maakt met zijn scheppingsbestemming, niet wil stilstaan (behoudens noodzakelijke rust) en wordt gedreven door liefde tot God en tot de in beginsel als afbeelding van Hem gemaakte mensen, werkt niet op

zijn eentje. De grootse taak van de mensen komt door specialisatie tot stand. Zo was het al in het begin, Abel werd schaapherder en Kain landbouwer. De 'specialisten' brengen samen de ontwikkeling van het aardrijk verder. Voor dit algemene doel zoeken de mensen (later zullen ze dus 'burgers' worden genoemd) samenwerking met anderen, hetzij als collega's in de arbeid, hetzij in hiërarchisch of coöperatief verband, door netwerken of hoe dan ook. Daarbij moet er een instantie zijn die de handelingen coördineert. Als er veel verkeer is, moeten er verkeersregels worden afgesproken. Door wie? Door een 'hoge autoriteit' voor het verkeer. Als er ergens huizen moeten worden gebouwd, moet je dat niet op een plaats doen, waar juist het beste een waterreservoir kan worden aangelegd. Wie moet dat zeggen? Een hoge autoriteit voor de ruimtelijke ordening. Zo kan je nog wel meer 'hoge autoriteiten' bedenken. En ook zal er een college van autoriteiten behoren te zijn dat het geheel van een plaatselijke situatie overziet en mogelijk tijden aanwijst om deze het beste tot ontwikkeling te brengen. Dit college behoort daarbij aan te sluiten op het gemeenschappelijke deel van de bestemming die de 'burgers' als mensen hebben (en tot dat gemeenschappelijke deel behoort altijd Rel. Rf brengen aan God). Als het college die aansluiting dan vertaalt in zijn politieke beleid, is hier al het beginsel van een goede overheid aanwezig. De relatie van zo'n overheid met de belewingswereld van de burgers is dan volop duidelijk. De kloof tussen overheid en burger, die Westert aanwijst, is er dan niet. Zeker, als gevolg van het kwaad waar de eerste mensen al voor kozen, is **méer** nodig: namelijk de geordende betugeling van het

kwaad door deze overheid *). Ook de belastingheffing is in haar handen. Maar deze heffen de relatie met de burger die het goede wil doen iiet op (Rom.13:3). Vandaag geldt dus: dempen die 'kloof', door te wijzen op de bestemming van de burger.

Een lege staat?

De in het begin genoemde hoogleraar P.H.A. Frissen schreef boeken over *De virtuele staat* en *De lege staat*, waarin staat en politiek volgens een postmodern (en ook sicikoud-liberaal) recept vrijwel geheel worden uitgekleeft. Het is al genoeg dat de overheid belastingen heft en over een relatief sterke wapenmacht beschikt. [Iet overige kan overgelaten worden aan particuliere netwerken van flexibele krachten. De postmoderne overheid moet ook niet praten over waarden en normen, want in de samenleving gelden nu eenmaal velerlei normen. Van de z.g. maakbaarheid van de samenleving wil Frissen niets weten. Want hoe zou de overheid nu kunnen pretenderen hiervoor een goede morele fundering te hebben? Laat de samenleving maar aan de mensen over. Het lijkt soms of Westerts kritiek op tiet *Groen Document* van de ChristenUnie door het lezen van Frissen is bovengekomen. Want Westert vindt in deze programschets (het eerste concept voor een verkiezingsprogramma) te veel het denken terug aan een 'maakbare' samenleving. Hij meent dat te veel in achterhaalde kaders wordt gedacht. De hele opzet is volgens hem te 'statistisch'. De politiek hecht te veel aan een primaat voor de overheid dat niet bestaat. Drie keer bepleit hij een terughoudende overheid die zich beperkt tot kerntaken (belastingen en politiek?). De overheden kunnen veel

leren van bedrijven met hun nieuwe netwerkeconomie. Als gevolg van de mondialisering gaan bedrijven en landen trouwens elkaars rol overnemen: de multinational wint aan macht en de staat verliest die. Nu kan het Groen Document wel worden gekritiseerd. Er wordt te veel gebouwd in de stijl van een sociaal-liberale fatsoensdemocratie zonder God en zonder aansluiting op de bestemming van de burger. Ook het niet noemen van enige bijbels-wereldbeschouwende aanwijzingen voor het openbaar onderwijs wijst hierop. Maar Westerts kritiek geeft niet aan hoe dit veranderd moet worden. Hij constateert te weinig elan in het programma. Maar dan moet hij ook zeggen dat de liberale democratie, die elke bezielde aansluiting op de scheppingsbestemming van de burger smooit in horizontalisme en z.g. neutraliteit, onvoldoende wordt aangepakt. En de particuliere onderneming en de multinational bijeen steeds meer, terughoudende overheid kunnen nooit het model voor de toekomst zijn. Kars Veling waarschuwde op het Uniecongres van 27 mei terecht tegen de postmoderne gedachte van Frissen dat de overheden niets anders zijn dan spelers naast andere op een maatschappelijk speelveld dat niet is te overzien. Zeker, de overheid moet niet in de stoel van een particuliere ondernemer willen gaan zitten, maar op het publieke terrein heeft zij zeker het primaat. Aan elke instelling of organisatie is een bestuur als hoofd verbonden, en uit antw.104 van de Catechismus (over het 5e gebod) kan iedereen leren hoe je je gedraagt tegenover 'allen die gezag over mij ontvangen hebben'. Dit geldt voor kinderen in gezinnen, voor mensen die in een onderneming werken, en ook voor de burgers in de publieke samenleving, waar de overheid

liet hoofd is. Altijd moet wordcii uitgegaan van de zelfstandige taak die elke burger bezit. De Schepper bracht overal op narde in beginsel gelijkwaardige mensen, die nu met behulp van verschillende karaktereigenschaften en onder verschillende omstandigheden zelf moeten trachten hun bestemming te volgen en daarvoor etappes te bereiken. Maar daarbij zal et in elk sociaal verband een instantie zijn die de werkzaamheden coördineert en op die manier gezag heeft. En, aldus weer Veling, daarbij is de overheid hoedster van wat voor de samenleving als geheel belangrijk is.

Vakverbond en politiek

Is het misschien zo, dat de te zwakke pi-csiitatie in het Groen Document van de overheidstaak inzake de aansluiting op de scheppingsbestemming van de burgers, de christelijke vakverbonds/GMV-secretaris Westert op een verkeerd spoor zette? Met als gevolg dat hij de politiek te veel in het verlengde van vakverbondsoogmerken heeft gezien? Daardoor is het mogelijk dat de rol van staat en politiek door hem te klein wordt gezien. Ik herinner me dat in de oude tijd van liet GPV - het was nog in 1952 - de Verbondsraad één lid telde dat een belangrijke rol speelde in het GMV. Het GPV had toen nog niemand in de Kamer. Maar het wilde vragen om een eventuele ontheffing voor bezwaarde dienstplichtigen van de verplichte deelname aan een toentertijd weinig legitiem opgezet Europees leger. Vanuit de Kamer was tegen dienstplicht voor dit Europees leger geen protest doorgedrongen. Er zou nu door de Verbondsraad een brief hierover aan (destijds) koningin Juliana worden gezonden. Maar het GMV-lid van de Verbondsraad hield dit alsmaar

tegen, zonder te kunnen zeggen waarom. Tenslotte werd besloten dat de brief zou worden verzonden door alle verbondsraadsleden op naam, maar zonder die van het GMV-lid. Later zei een gereformeerd journalist mij dat een GMV'er een belangrijke bestelling voor Defensie moest uitvoeren. Intussen vond het toen bedoelde Europees Leger nooit doorgang. Maar het voorval kan waarschuwen tegen gedachten als zouden een gereformeerd vakverbond en een gereformeerde politieke partij altijd dezelfde oogmerken bezitten.

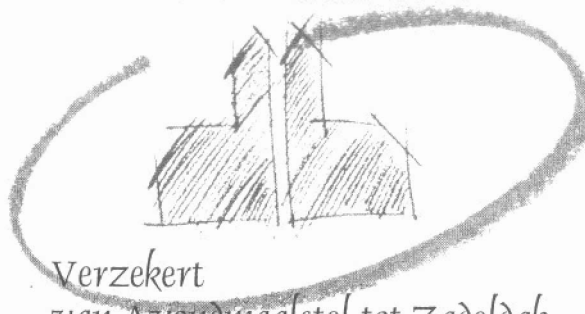
Het is jammer dat in de 7.9. Unieverklaring van de ChristenUnie staat dat de samenleving gezag nodig heeft dat niet kwaad indamt en tegengaat. Dit wekt de indruk, dat

het overheidsgezag alleen een negatieve taak heeft (namelijk voor tegengaan van liet kwaad na de zondeval). In werkelijkheid heeft zij ook, en wel allereerst, een positieve taak. Is alleen al de roeping tot het eer geven aan de Koning der koningen niet positief? Bij de herziening van het beginselprogramma van de Antirev.Partij in de periode 1949-1952 (dus na de oprichting van het GPV in 1948) diende het toenmalig a.r. programcommissie lid prof. J.P.A. Mekkes (later een van de oprichters van het N.E.V.) een minderheidsnota "inzake een noodzakelijke positieve omschrijving der overheidstaak in art.IV van het a.r. program van beginselen" hierover in. Mekkes kreeg de commissie niet mee; hij hield in die tijd nog vast aan de traditie van Dr.A.Kuyper dat de overheid alleen een kwaad beteugelende taak heeft. Hoewel het GPV en het NEV steeds ook op de positieve

kant van de overheidstaak hebben gewezen, is het niet *fraai* dat ook de Unieverklaring op dit punt weer zo'n nuchter geluid geeft. Temeer omdat in art.3 lid 2 van de Uniestatuten wordt gezegd dat allen die binnen de ChristenUnie een bestuurlijke of politieke functie bekleden, niet alleen de grondslag van de Unie, maar ook de Unieverklaring moeten ondertekenen. Strikt genomen zou iemand als prof.Mekkes binnen de Unie naar de zijlijn worden verwijzen. Toch is door een eenvoudige tekstwijziging deze verkeerde formulering te herstellen. Hier moet het Unie bestuur toch iets aan kunnen doen.

Dr. A.J. Verbrugh is oud-Tweede Kamerlid voor het Gereformeerd Politiek Verbond en woont te Dordrecht

donatus

Verzekert

van Avondmaalstel tot Zadeldak
alles onder uw kerkelijk dak!

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel.
Al sinds 1825 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen,
maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden.
Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte of maak een afspraak voor
een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

donatus

Hoff van Hollantlaan 8
Tel. 073 5221700 - Fax 073 5221717

GELOOFWAARDIG VERZEKERD

LIED 328: HERE JEZUS, OM UW WOORD

J. Smelik

lied van de week

Het lied dat komende week op het rooster staat, behoort tot de bekendste kerkliederen die in het lutherse Duitsland de afgelopen eeuwen voortgebracht. Dat blijkt wel uit het feit dat het lied dichters in latere tijd geïnspireerd heeft tot schrijven van nieuwe liederen, die soms sterk verwant zijn aan hun voorbeeld. Vergelijk u lied 328 maar eens met lied 334 uit het *Liedboek*! Het lied van deze week werd gedicht door Tobias Clausnitzer. Hij werd in 1619 te Erzbirge geboren. Na zijn theologiestudie in Leipzig werd hij in 1644 legerpredikant. Daarna was hij als predikant verbonden aan de gemeente te Weiden. Daar overleed hij in 1684. Clausnitzer publiceerde geregeld stichtelijke literatuur, waarbij hij vooral aandacht besteedde aan de menswording en het lijden van Jezus Christus. Bekend is Clausnitzer gebleven door zijn lied 'Liebster Jesu, wir sind hier', waarvan Ad den Besten voor het *Liedboek* een vertaling maakte die zeer nauw aansluit bij het origineel.

Het lied is onlosmakelijk met de liturgie verbonden. Het betreft namelijk een lied dat gemaakt is om specifiek te dienen als gebed vóór de opening van het Woord. "Vor der Predig" stond er dan ook oorspronkelijk boven het lied, toen het voor het eerst gepubliceerd werd in de bundel *Frommer Christen Betendes Herz und Singender Mund* (Altdorf 1663).

Het lied is ondenkbaar zonder de reformatorische overtuiging

zoals die (met name als oppositie tegen dopersen) markant verwoord staat in de Tweede Helvetische Confessie (1566): de prediking van Gods Woord is het Woord van God. Het lied 'Here Jezus, om uw woord' is een gebed waarin gevraagd wordt om verlichting met de Heilige Geest wanneer de Schrift gelezen en 'bediend' (preek) wordt. Daarmee is direct aangegeven op welke plaats in de kerkdienst dit lied gezongen moet worden: voorafgaande aan de schriftlezing(en) en preek. [Gezien de eenheid tussen lezingen en bediening van het Woord spreekt het vanzelf dat het lied niet pas gezongen na de schriftlezingen]. Wanneer het lied gezongen wordt, kan een *gesproken* gebed waarin om verlichting met de Geest gevraagd wordt, uiteraard achterwege blijven.

Inhoud

De liedtekst zou gezien kunnen worden als een uitwerking van de woorden uit 2 Korintiërs 4:6: *Want de God, die gesproken heeft: Licht schijne uit het duister, heeft het doen schijnen in onze harten, om ons te verlichten met de kennis der heerlijkheid Gods in het aangezicht van Christus*. Het lied is te typeren als een 'sursum corda-lied', een gezang waarin en waarmee we onze harten tot God verheffen. Dat is eigenlijk heel kort samengevat wat in het eerste couplet staat. We zijn samengekomen rond Gods Woord en vragen Hem ons hart te openen, ons te heiligen zodat wij ons met lichaam en ziel

aan I-Em toevertrouwen. In de tweede strofe staat dat de mens uit zichzelf in het duister leeft en dat zijn verstand verduisterd is (Ef. 4:18). Deze duisternis kan alleen doorbroken worden wanneer het licht van Christus over de mens opgaat (Ef. 5:14) en de Heilige Geest in hem werkt. De mens is uit zichzelf niet in staat het goede te denken, te doen en dichten; Christus moet dat bewerken. Zo schrijft Paulus dat wij "uit onszelf niet bekwaam zijn iets als óns werk in rekening te brengen, maar onze bekwaamheid is Gods werk" (2 Kor. 3:5).

Mooi is de wijze waarop de dichter de tegenstelling tussen donker (inens) en licht (Christus) uitwerkt heeft in het lied. Vanwege ons verduisterde gevoel en verstand soepen wij de Here Jezus die de 'glans der heerlijkheid' is (strofe 3). Met deze woorden wordt teruggerepen op Hebr. 1:3 waar de Zoon beschreven wordt als de afstraling van Gods heerlijkheid. Clausnitzer citeert in het derde vers ook zeer herkenbaar het tweede artikel uit de Geloofsbelijdenis van Nicea: "God uit God, Licht uit Licht".

Het derde couplet vormt eveneens de climax van het lied, en met name de regel: "open hart, mond en oren". Bij het 'openen' van de mond moet niet alleen aan de predikant gedacht worden, maar – blijkens het vervolg van het lied – ook aan de gemeente die weet dat de Geest haar tot bidden en zingen moet bekwamen (Rom. 8:15).

328 Hese Jezus, om uw woord

Liebster Jesu, wir sind hier

Johann Rudolf Ahle 1664 / later gewijzigd

I He-re Je-zus, om uw woord
zijn wij hier hij-een-ge-ko-men.
Laat in 't hart dat naar U hoort
uw ge-na-de bin-nen-stro-men.
Hei-lig ons, dat wij W ge-ven
hart en ziel en heel ons le-ven.

2 Ons gevoel en ons verstand
zijn, o Heer, zo zonder klaarheid,
als uw Geest de nacht niet bant,
ons niet stelt in 't licht der waarheid.
't Goede denken, **doen** en dichten
moet Gij zelf in ons verrichten.

3 O Gij glans der heerlijkheid,
licht uit licht, **uit** God geboren,
maak ons voor uw heil bereid,
open hart en mond en oren,
dat ons bidden en ons zingen
tot de hemel door mag dringen.

Tobias Clausnizer (1618-1684)
Vertaling Ad den Besten, geb. 1923

gang Carl Briegel (1626-1712) in Darmstadt publiceerde. Ten behoeve van **déze** uitgave had hij de oorspronkelijke melodie van Ahle nogal gewijzigd. In de eeuwen daarna werden nog wat wijzigingen aangebracht. De melodieversie die zowel in de hedendaagse Duitse gezangbundels als in het *Liedboek* opgenomen is, wijkt dus nogal af van het origineel.

De melodie hoort tot het melodietype dat enigszins verwant is aan de zeventiende- & achttiende-eeuwse solo-aria. Kenmerkend daarvoor is o.a. het ritme dat bestaat uit een gepunteerde kwartnoot gevolgd door een achtste noot (zie begin van regel 2, 4, 5 en 6). Een andere karakteristiek is het gebruik van zogeheten doorgangstonen (bijv c2 en n1 in de regels 1 en 3). Het lied moet in een andante-tempo gezongen worden, waarbij de kwartnoot teleenheid is. Het juiste tempo **kunt** u het best bepalen aan de hand van de voorlaatste regel. Deze regel moet u namelijk eenvoudig in één adem kunnen zingen, en toch moet u daarna voldoende tijd hebben om (vlot) adem te scheppen voor de slotregel.

¹ Om dezelfde rede is in de kerkgeschiedenis ook de vroegkerkelijke hymne 'Veni Creator Spiritus' (Kom, Schepper Geest, daal tot ons neer - Liedboek 237) vaak gezongen aan **het** begin van de dienst

² Opvallend is dat dit thema ook in de vierde strofe aan de orde van het lied 'Veni Creator Spiritus' (zie vorige noot).

Dr. J. Smelik is musicoloog/hymnoloog en woont in Zuidhorn

Kopiëren van dit artikel is toegestaan, maar een uitsluitend kopiëren van het lied is niet geoorloofd.

Melodie

De melodie is afkomstig uit de bundel *Neue geistliche auf die Sonntage durchs ganze Jahr gerichtete Andachten* die in 1664 te Sondershausen verscheen. Componist van de melodie was Johann Rudolf Ahle (1625-1673). Hij studeerde theologie in Erfurt en werd aldaar in 1646 cantor aan de St. Andreas-kerk. Rond 1650 keerde hij naar zijn geboorteplaats Mühlhausen terug om organist te worden van de Divi

Blassii. Zijn hele leven is Ahle ook politiek actief geweest. Vlak voor zijn dood werd hij tot burgermeester van Mühlhausen gekozen.

De melodie van het lied 'Liebster Jesu, wir sind hier' componeerde Ahle oorspronkelijk bij het adventslied "Ja, er ist's das Heil der Welt". In 1687 werd de melodie echter geplaatst bij 'Liebster Jesu, wir sind hier'. Dat gebeurde in de bundel *Das grosse Cantional, oder: kirchengesangbuch*, die de componist Wolf-

Beleidsplan Raad van Kerken

Oecumenisch Bulletin van april 2000 publiceerde het conceptbeleidsplan dat voor de periode 2000-2005 werd opgesteld voor de Raad van Kerken in Nederland. Waar houdt deze raad zich zoal mee bezig?

Structurele veranderingen

Tot nog toe wordt het werk verricht door secties die de Raad dienen met gevraagd en ongevraagd advies, en werkgroepen voor specifieke probleemvelden. In de nieuwe opzet komen daarvoor in de plaats beraadsgroepen, aangestuurd door de Raad en ingesteld voor max. vijf jaar (met mogelijke verlenging na evaluatie). Zij fungeren op hun terrein als een soort denktank voor de Raad. Alle lidkerken, gastleden en waarnemers kunnen leden voor de beraadsgroepen voordragen, maar de Raad benoemt.

Naast deze meer duurzame beraadsgroepen worden voor incidentele of specifieke activiteiten projectgroepen ingesteld. De meeste hebben een korte levensduur omdat ze een actueel thema concretiseren in een actie of specifiek plan; ze werken aan de hand van een door de Raad goedgekeurd projectplan. De leden van de projectgroepen zijn deskundigen uit kerk en samenleving, en worden ook door de Raad benoemd.

Beraadsgroepen

Op grond van de in het Conceptbeleidsplan genoemde doeloriëntaties en keuze van beleidsterreinen worden nu de volgende beraadsgroepen voorgesteld:

1. *Geloof en eenheid*, bezint zich op het brede terrein van geloofsvragen en theologie;
2. *Oecumenisch vieren*, ontwikkelt nieuwe liturgische vormen

in het spanningsveld tussen traditie en hedendaagse behoeften aan spiritualiteit;

3. *Interreligieuze ontmoeting*, bevordert de interreligieuze dialoog niet aanhangers van andere religies, zowel op theologisch als op maatschappelijk terrein;

4. *Gerechtigheid en duurzaamheid*, behartigt het brede veld van maatschappelijke en ecologische vragen, met aandacht voor de relatie trissen het nationale en internationale niveau en tracht de participatie te bevorderen van groepen die buiteri het huidige maatschappelijk en economisch systeem vallen;

5. *Missionaire presentie*, zoekt nieuwe wegen voor de communicatie van het evangelie in onze huidige gesecculariseerde samenleving;

4. *Ethiek en het goede leven*, zal adviseren over de mogelijke en wenselijke rol van de Raad in het maatschappelijk debat over ethische vragen, ook wat betreft nieuwe technologische ontwikkelingen.

Projectgroepen

In dit plan wordt voorlopig een zestal projectgroepen voorgesteld:

G.J. van Middelkoop

meegelezen

- * *Relatie Raad - lokale oecumene*, doet voorstellen over het doel en de wijze van communicatie tussen de Raad en de lokale/provinciale oecumene;
- * *Kerken en geweld*, organiseert activiteiten in het kader van het meerjarenprogramma van de kerken rond geweld;
- * *Arme Kant van Nederland/EVA*, is een voortzetting van de werkgroep AKN/EVA;
- * *Kerk en Milieu*, zet het werk voort van de werkgroep Kerk en Milieu;
- * *Vluchtelingen*, ontwikkelt activiteiten op het terrein van het asielbeleid;
- * *Migratie*, doet onderzoek naar migratieproblematiek en ontwikkelt een toekomstgerichte visie van de Raad op migratie, asielbeleid en racisme.

STICHTING WOORD EN WERELD

Ds. L.E. Leeftink

Tot versterking van ons geloof

Ter voorbereiding op de viering
van het Heilig Avondmaal

96 pag. genaaid/gebrocheerd, geïllustreerd

ABONNEMENT CAHIERS f 12,95 LOSSE VERKOOP f 15,95 BEL VOOR ABONNEMENTEN OF UITGEBREIDE FONDSLIJST 050 - 301 36 36